

کریم اشعار استاد حاج نصرالله صدر کشم
گردآورنده: محمدحسین صادقی

خورشید و شبِنم

گزیده اشعار مذهبی استاد حاج نصرالله صدر متکلم

گردآوری و تدوین: محمد حسین صادقی

انتشارات هدف

زمستان ۱۳۹۸

سرشناسه : صدرمتکلم، نصرالله، ۱۳۱۷ -
عنوان و نام پدیدآور : خورشید و شبینم :
گزیده اشعار مذهبی حاج نصرالله صدر متکلم /
گردآوری و تدوین : محمدحسین صادقی.
مشخصات نشر : زرقان: انتشارات هدهد، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۹۶ ص.
شابک : ۹۶۰۰-۲۵۰۸-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : شعر فارسی--قرن ۱۴
موضع : Persian poetry -- 20th century
شناسه افزوده : صادقی، محمدحسین، ۱۳۳۹-، گردآورنده
رده بندی کنگره : PIR ۸۳۵.۰ خ ۱۳۹۶ / دخ ۶۴
رده بندی دیوبی : آغا/۶۲
شماره کتابشناسی ملی : ۴۷۸۰۸۸۵

نام کتاب : خورشید و شبینم
گزیده اشعار مذهبی حاج نصرالله صدر متکلم
گردآوری و تدوین : محمدحسین صادقی
طرح جلد : علیرضا زارع
ناشر: انتشارات هُدُد - قم ۹۱۷۶۱۱۲۲۵۳

چاپ : ولی عصر (عج) - قم
نوبت چاپ : اول / زمستان ۱۳۹۸
تیراژ : یکهزار نسخه
شابک : ۹۶۰۰-۲۵۰۸-۹۶۴-۹۷۸
ISBN : ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۰۸-۰۱-۳
کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است. ©
www.zarghan.blog.ir

فهرست اشعار

۶	مقدمه ناشر
۱۰	در حمد و ثنای خداوند عز و جل
۱۲	شبی با قرآن
۱۴	نبوّت محمد (ص)
۱۵	مخمس خورشید ولایت، تضمین از حافظ
۱۶	حب حیدر
۱۷	غدیر
۱۸	اعیاد قربان و غدیر، قند مکرر
۱۹	شب قدر
۲۱	عبرت
۲۲	میلاد با شکوه فاطمه (س) برترین بانوی جهان
۲۳	مناجات با خدای عاشقان
۲۷	وصایای مولا علی به فرزندانش، حسین علیهم السلام
۲۸	جلوه حُسن خدا
۲۹	جان به قربان حسین
۳۱	غزل عاشقانه در میلاد حضرت علی اکبر (ع)
۳۲	پیغمبر کربلا
۳۳	سکوهی زینب به برادرش حضرت سیدالشهداء (ع)
۳۴	علی (ع) و حسین (ع)
۳۵	مخمس خورشید و شبمن
۳۷	در تعظیم ابوالفضائل اهل بیت، حضرت عباس بن علی (ع)
۳۸	رباعی ها

۳۹	لائئی
۳۹	نقش عشق
۳۹	نوبت زینب
۳۹	عنایت ابدی
۴۰	در مدح و منقبت امام هشتم امام رضا (ع)
۴۱	رهاورد
۴۲	حجّت حق امام مهدی «عجل الله تعالى فرجه الشريف»
۴۳	دل دیوانه
۴۴	دل عاشق
۴۵	قانون آدمها
۴۸	عید صیام
۴۹	هیهات مِن الذلة
۵۰	نوحه شهادت حضرت ابوالفضل العباس (ع)
۵۱	ندای ذوالجناح حضرت سیدالشهداء (ع)
۵۲	خورشید ولا
۵۳	سفیر عشق
۵۴	نماز راستین
۵۵	بوی بهشت
۵۶	اشک قلم
۵۷	كهف و كربلا
۵۸	باب الحوائج ها
۵۹	مُستزاد امَّ ايها
۶۰	پنج خطبه خوان عاشورا
۶۲	کاروان ولايت
۶۴	حی علی الصلوٰ
۶۶	فروغ ماه صیام

۶۷	باید پرنده بود
۶۸	عفاف
۶۹	دلداده
۷۰	امشب من
۷۱	آری
۷۲	در سوگ مازیار
۷۳	در سوگ و رثای پدر بزرگوارم
۷۴	در سوگ مادرم
۷۵	تشنه مهر و ولای فاطمه
۷۶	همیشه یاور
۷۷	ذنگله
۸۱	ندای زرقان
۸۲	هف هزار سین خدا
۸۳	بازنویس شعر هف هزار سین خدا
۸۵	آشنایی با خانواده صدر به روایت استاد نصرالله صدر متکلم

مقدمه ناشر

اگرچه آثار ناب ادبی و هنری در طول قرون و اعصار راه خود را پیدا می کنند و به هر طریق به دست مخاطب می رساند و هیچگاه از ارزش و اعتبار آنها کاسته نمی شود اما آثار هنری دینی و ادبیات آئینی علاوه بر این قدر و منزلت ، اعتبار و خریداری دارند که با قیاسهای مادی قابل سنجش و ارزیابی نیستند، چون خلعت تشریف به هر شاعر و هنرمندی نمی دهد و بر هر شاعر و هنرمند شایسته ای نیز یکسان فیض نمی رسانند، اشعاری که قبل از آفریده شدن در خزانه غیب بودند و بعد از آفریده شدن در صحیفه هستی همطراز وحی قرار می گیرند و شاعر نیز ادعای آفرینش و خلاقیت ندارد و فقط خودش را امانتدار اسرار و پیامهای و نشانه های عالم معنی می دارد و خداوند را شاکر است که او را برای انتقال این مفاهیم قدسی قابل دانسته و در سلک پیام آوران الهی جایش داده و پاداش ارادت و امانتداری و سلوکش را قبل از سروعدن اشعارش پرداخته است و هر عصری پیام آوران خاص خودش را دارد و هر پیامی اگر در هر عصر به دست اهلش نرسد تلاش دستگاه آفرینش در محدوده خاص او به هدر رفته است.

اندک سیر و تفرجی در آثار استاد صدر خواننده فهیم و رازدان را به چنان شناختی از شاعر و آمال و آلام لطیف و مقدس او می رساند و پیام تمام پیام آوران پیدا و پنهان هستی را لابلای سطور عمیق و مرتفع او به تماشا می نشینند. پیامهایی که در طول عمر پر برکت این استاد جوانفکر و نوآور بارها در مجتمع مختلف ادبی و هنری قرائت شده و در صحیفه ها و جریده های متنوع و متعدد انتشار یافته و تقدیرنامه های کثیری دریافت کرده است. ایشان در اکثر زمینه های ادبی طبع آزمائی کرده و سربلند بیرون آمده و در یک نگاه کارشناسانه می توان مضمون پردازی های بدیع و نکته سنجیهای دقیق و ظریف با خمیر مایه اخلاق و عرفان و حکمت را مهم ترین خصیصه اشعار ایشان دانست.

استاد حاج نصر الله صدر متکلم در ۱۳۱۵/۲/۱۵ در خانواده ای برجسته ، فرهنگی، متدين و معتمد در شهر تاریخی و باستانی زرقان فارس زاده شده و پرورش یافته و قبل از ورود به مدارس رسمی در محضر فرهیختگان و فرزانگانی چون جد خود عالم ربایی محمد تقی صدر متکلم مشهور به صدرالمتكلمين بوده و سپس از دریای فضل و معرفت و اندیشه پدرش مرحوم حاج عبدالرحیم صدر زاده بهره مند شده و در اکثر مجالس اهلیت از جان و دل خدمت نموده و عاشقانه کسب معرفت کرده است. نسب فره مند استاد صدر از طریق مادری نیز به آفایان معینی ها می رسد که همگی اهل فضل و کمال بوده اند و برخی از آنان در شعر و شاعری نیز سرآمد بوده اند و اگرچه هیچ دیوانی از آنها تاکنون منتشر نشده ولی اشعار به جا مانده از ایشان نشان از صلاحت فکر و لطافت ذوق و مهارت آنها در آفرینش های ادبی دارد و امید است روزی به همت بازماندگان و اخلاف خردورز ایشان آثار معینی ها گردآوری و منتشر گردد. و لذا استاد صدر علاوه بر ذکاوت واستعداد و پشتکار خود، از دو سو فضائل را از آباء و اجداد و نیاکان خود به ارث برده و معرفت و فنون شاعری و سخنوری و خطابه و وعظ و منطق را از آنها آموخته است.

صحبت کردن درباره خانواده های مکرم و معظم صدر و معینی در این مجال مختصر نمی گنجد ولی ذکر خاطرات و فعالیتهای اجتماعی و فرهنگی و عمرانی این دو خاندان را قدیمی های زرقان همیشه تعریف و تمجید می کنند و مخصوصاً مجاهدتها و فداکاریهای مرحوم صدرزاده برای اشتغال و رونق کشاورزی و ایجاد فضای سبز عظیمی که به صدر آباد مشهور شد را می ستایند و شاکران و قدرشناسان همیشه بر روان او درود می فرستند و خواهند فرستاد.

استاد صدر در رشته های ادبیات و کشاورزی در ایران و ایتالیا فارغ التحصیل شده و با افتخار شغل معلمی را برگزیده و سالها در استانهای فارس و کرمان به تدریس و مدیریت مراکز علمی اشتغال داشته و در سال ۱۳۵۸ بازنشسته شده و سالهاست ساکن شیراز است.

استاد در سینم جوانی با خانواده حاج شکر الله بوستانی که فردی مؤمن و صدیق و خدوم و متعهد بود وصلت کرد که حاصل این پیوند الهی فرزندانی برومند و خردمند به نامهای هومن، بهمن و بیژن است. بدون شک تمام زرگانی ها خاطرات شیرین و شفابخش داروخانه بوستانی را به یاد دارند و انفاس قدسی آن مرد آسمانی را هرگز فراموش نخواهند کرد.

لازم به ذکر است که استاد صدر در طول عمر اشعار و مطالب و زیبایی را بوجود آورده که متأسفانه جمع آوری نشده و علیرغم آنهمه آفرینش هنری و خلاقیت ادبی، اهتمامی به

تدوین و انتشار آنها نداشته و آثارش که باید در نیم قرن گذشته در قالب چندین کتاب منتشر می شده همانند آثار ادبی پدر خود همچون ورقهای زرین نزد اقوام و دوستان دور و نزدیک نگهداری شده اند و از روزیکه استاد بزرگوارانه به این حقیر اجازه گردآوری آثارشان را تفویض کردند توفیقی حاصل شد که علاوه بر زیارت و قرائت چندین باره اشعارشان و بلکه حفظ و کسب فیض از مفاهیم ناب آنها، تعدادی از اشعار ایشان را پیدا و بر مجموعه بیفزایم. لازم به ذکر است که استاد صدر اشعار نفر و لطیفی نیز به لهجه شیرین و صمیمی زادگاه خود زرCAN فارس دارد که برای مجموعه مناسب دیگری حفظ شده اند و فقط یکی از شعرهای ماندگار عارفانه فولکوریک ایشان با نام «هف هزار سین خدا» به عنوان نمونه در انتهای کتاب درج شده است.

و اما با ارزش ترین باقیات صالحات استاد حاج نصرالله صدر متکلم، همین اثر فخیم و وزین و ارزشمند است که تحت عنوان (خورشید و شبین) شکل گرفته و به پیروان مکتب عقلانیت و معنویت و مخصوصاً خواهر زاده شهید ایشان، شهید گرانقدر و جاویدالاثر نظام الدین کاویانی و تمام شهدا و عاشقان و منتظران حضرت مهدی موعود (عج) تقدیم کرده اند. عبارت زیبای خورشید و شبین از یکی از شاهکارهای ایشان که مخصوصی به همین نام است اقتباس شده و امید است چراغ راه تشنگان حقیقت و معنویت باشد و ذخیره دنیا و آخرت شاعر و ناشر و آباء و اجدادشان باشد. ان شاء الله تعالى

والسلام

محمد حسین صادقی – مدیر انتشارات هدهد

زمستان ۱۳۹۸ – زرCAN فارس

تقدیم به :

تمام عاشقان قرآن و عترت
و پیروان مکتب عقلانیت و معنویت
و مخصوصاً خواهر زاده شهیدم، شهید گرانقدر و جاویدالاثر نظام الدین کاویانی
و تمام شهدا و عاشقان و منتظران حضرت مهدی موعود (عج)

در حمد و ثنای خداوند عز و جل

بنام خداوند اندیشه ها
خداوند برگ و گل و ریشه ها
خداوند دل، عقل و فضل و هنر
خداوند عشق آزمای بشر
دو نور الهی ، نبی و ولی
خدای محمد(ص) خدای علی (ع)
خداوند مردان روشن روان
خدای زنان محبت نشان
که کرد از سخن ملتی و امدادار
فردوسی نامدار
به حق ، راه آموز هر کار نیک
ز گفتار و کردار و پندار نیک
هلا ای سخن موم در دست تو
زمین عاشق و آسمان مست تو
به وصف تو ای پارسی را وقار
قلم را بُود تا ابد افتخار
تو را تا ابد در جهان یاد باد
عجم زنده کردی دلت شاد باد

زمین و زمان شاهنامه‌ی تو راست
هلا ای به کردار پاک و درست
اگر خود قلم را چو مجنون کنم
ابوالقاسم شاهنامه سُرا

به یزدان قسم کلک و خامه‌ی تو راست
نگین ادب در سر انگشت تست
تو را وصف ای جاودان چون کنم؟
بیا تا بگوییم که رستم چه شد؟

کرم کن شبی هم به خوابم بیا
پس از تو دگر شادی و غم چه شد؟
بگو ای بلند اختر راستگو
بده جام نابی ز خُم سخن

بگو : رمز شهنهمات را بگو...
«چو ایران نباشد تن من مباد»
نه از سعی ما بلکه توفیق اوست
که من یاد دارم ز تو زنده یاد

کزان می‌شوم مست وصف سخن
نه شایان مهرم نه لایق به جود
به جهد ار رسد آنچه بردل نکوست
نه شایان مهرم نه لایق به جود

ولی لطف حق می‌دهد زانچه بود
تهیdestم از نیکوبی دست گیر
تو ای مهریان داور دستگیر
نبردم ز طاعت نه بهره نه بخش

مرا چون دگر بندگانت بیخش

شبی با قرآن

نخست حمد خداوندگار قادر سبحان
 سپس سلام به قرآن، یگانه مصحف یزدان
 سلام بر شرف عرش و لوح و عالم و انجم
 درود بر سند و تکیهگاه عالم امکان
 به آیه آینه‌ی روی تابناک محمد (ص)
 به سوره صورت و ذات علی عالی عمران
 به واژه واژه چو دریائی از مکارم اخلاق
 به جمله جمله، هزاران هزار بینش و عرفان
 برای دشمن حق سيف قاطع و سپر دین
 برای دوست بهین رهنما و حجت و برهان
 میان لفظ و کلامش خدا، چو گنج نهان بود
 که دوست داشت شود موجبات خلقت انسان

دلیل نور تو با عترت پیمبر مرسل
 نزول آیه تطهیر هست و سوره‌ی رحمن
 قیاس مصحف و حق همچو آفتاب و دلیلست
 دلیل عصمت فرقان بود اصالت قرآن
 به پشتوانه اگر جن و انس گرد هم آیند
 به آیه‌ای که کند مدعی مقابله نتوان
 کلام و ذکر خدا ، حافظش خدای جهانست
 چراغ روشن رحمن چه واهمه است ز طوفان
 خودی به گلشن قرآن مقیم و خصم کمینگاه
 بگو بسوز، نترسد خلیل از تَفِ نیران
 خدای من به حق این شب و کتاب و کلامت
 ببخش مستمع و میزبان و قاری و مهمان
 خدای من به بزرگان تو شرح صدر عطا کن
 ز بعض کفر، نما دفع شر ز ملت ایران

نبوّت محمد (ص)

آراست قمر چهره ز سیمای محمد(ص) افراشت فلك خیمه ز بالای محمد(ص)

سرهای سرافراز جهان پای محمد اصل صفت فاضله، پیغمبر اعظم

کس زنده نشد تا نشد إحیای محمد آن مقصد و مقصود خداوند ز خلقت

حرفی است ز گلواژه‌ی زیبای محمد معنای حق و مرشد و مولای دو عالم

شد از پی الله، به الای محمد با دست خدا ریشه‌ی لات و هبل افکند

نوشید یکی جرعه ز صهباًی محمد آدم که صفائی گشت ز خمخانه‌ی توحید

مهمان خدا، در شب اسرای محمد جبریل و ملک فخر نمودند که بودند

تا خلق ببیند ید بیضای محمد در خم ز بغل کرد برون دست علی را

تکبیر بود منطق گویای محمد از عشق پیغمبر به جهان جمله بلالند

یا رب به دم عیسوی آسای محمد افسرده و پژمرده مباد امت احمد

گویند نبی رحمت حق است و خداوند بخشد گنه صدر به امضای محمد

مخمس خورشید ولایت، تضمین از حافظ

از اوج فلک سر زد خورشید ولا سرمست تا بت شکن دوران بازار بتان بشکست
از بزم ملائک مست، با آدمیان پیوست «در دیر مغان آمد یارم قدحی در دست
مست از می و میخواران از نرگس مستش مست»

از دور نمایان شد آن رایت حق پیما اقطاب جهان پر شد از بوی خوش مولا
در لعل لبsh کوثر در عطر تنsh طوبی «در نعل سمند او شکل مه نو پیدا
وز قد بلند او بالای صنوبر پست»

از شوق گل رویش صد شور و غزل برپاست جان و تن مشتاقان در همه‌مه و غوغاست
هر فرقه و هر مسلک گوید که علی با ماست «شمع دل دمسازان بنشست چو او برخاست
افغان ز نظر بازان برخاست چو او بنشست»

گر ما رجب چرخید ، با نام علی چرخید گر عید پدید آمد ، با نام علی شد عید
در حشر شفاعت را ، خالق به علی بخشید «گر غالیه خوشبو شد در گیسوی او پیچید
ور وسمه کمانکش گشت در ابروی او پیوست»

در ملک جوانمردی شاهی چو علی والیست در حافظه‌ی تاریخ آزاده جز او کس نیست
کس را که خدا کافیست در بند هوی کی زیست «آخر به چه گوییم هست از خود خبرم چون نیست
وز بهر چه گوییم نیست با وی نظرم؟ چون هست»

گر صدر بدرگاهش با دست نیاز آید هم دست خدا گیرد، دستی که فراز آید
این حُسن به تعلييل است با خواجه‌ی راز آید «عمر شده حافظ ، باز آی که باز آید
هرچند که ناید باز تیری که بشد از دست»

حب حیدر

و لایتی لامیرالمؤمنین یکفینی
عندالممات و تغسیلی و تکفینی
و طیتتی عجنت قبل تکوینی
بحب حیدر فكيف النار تکوینی

دو بیت عربی فوق را در قبرستان دمشق دیدم و معنای آن را در دو بیت زیر سرودم.

ولای مرتضی ای دوستداران علی کافیست به وقت مرگ یا اندر زمان غسل و تکفینم
چه سان آتش تواند سوخت جانم را که حق گرداند سرشت من عجین از مهر مولا قبل تکوینم

قبرستان دمشق - مهر ۱۳۷۵

غدیر

در برکه‌ی غدیر دو پیغام دلپذیر
 زین پس علی ولی منست و تو را وزیر
 کاین حجت خدادست کنون بر جوان و پیر
 شد موجب رضای خداوند دستگیر
 گشته تمام نعمت ایزد در این مسیر
 در نزد دوست بنده و بر مؤمنان امیر
 والله که چرخ پیر ندارد ورا نظیر
 قربان بازوئی که عالم گشت در غدیر
 کن با خبر پیغمبر ما را پس از سلام
 دست علی گرفت نبی سوی آسمان
 از خُم گرفت جام ولایت ز دست دوست
 امروز دینتان شده کامل به حکم حق
 مولای مسلمین جهان و ولی حق
 نه ممکن و نه واجب و نه انس و نی ملک
 معراج برد عشق و به مسلح کشید نفس

اعیاد قربان و غدیر ، قند مکرر

عید قربان است جانا من شوم قربان تو
 بهر عیدی می کنم جانم فدای جان تو
 خنجر ابرو بکش تا من گلوبئی تر کنم
 ای گران، این جان ناقابل بود ارزان تو
 کاش ابراهیم دل آید بقربانگاه عشق
 تا که قربانگاه و قربانی کنم قربان تو
 ماه ذی الحجه است ای شیعه ترا باشد دو عید
 عید قربانی جان در مسلح جانان تو
 وه غدیر آمد به یادم عید «بلغ یا رسول»
 یوم «اکملت لكم دینک» که شد فرمان تو
 یا علی مَنْ كَنْتُ مولی بر جهان فرخنده باد
 زین سپس ای دست حق، دست من و دامان تو
 یا علی بر من ولایت باد برجا مستدام
 چون شد این قند مکرر هدیه‌ی یزدان تو

شب قدر

شب قدر است و روی جان به خدا
 نرسد کس به دوست جز به ولا
 يا علی يا علی تو را به علی
 شب مهمانی خدا آمد
 آنکه خاتم عطا کند به گدا
 يا علی يا علی تو را به علی
 جلوه‌ی ذات کبریا مددی
 تو شفیع منی به هر دو سرا
 يا علی يا علی تو را به علی
 پیرو اهل بیت و قرآنم
 شرمم آید ز تو به روز جزا
 يا علی يا علی تو را به علی
 راه کج رفتم و خطای کردم
 خود برآرم ز سر دو دست دعا
 شام عشق است و چشم دل به سما
 کس ندارد امید جز به ولی
 يا خدا يا خدا تو را به علی
 باز از سوی حق ندا آمد
 مرتضی سفره دار ما آمد
 يا خدا يا خدا تو را به علی
 علی ای مظہر سخا مددی
 معنی و اصل هل اتی مددی
 يا خدا يا خدا تو را به علی
 ای خدا بندہ‌ای مسلمانم
 لیک از کرده‌ها پشیمانم
 يا خدا يا خدا تو را به علی
 ای خدا من به خود جفا کردم
 عمرم اندر گنه فنا کردم!

یا خدا یا خدا تو را به علی
از خطاهای بیکران، توبه
از گناهان دیدگان، توبه
یا خدا یا خدا تو را به علی
من پشیمانم ای خدا تو ببخش
به حق مرتضی مرا تو ببخش
یا خدا یا خدا تو را به علی
من از این در دگر به در نروم
از درت ای خدا دگر نروم
یا خدا یا خدا تو را به علی
یا علی یا علی تو را به خدا
از فریب دل و زبان، توبه
تو بیخشا که رفتهام به خطا
یا علی یا علی تو را به خدا
یا سریع الرضا مرا تو ببخش
من بدرگاه تو روم به کجا؟
یا علی یا علی تو را به خدا
نکند یار اگر نظر، نروم
من به امر توام، رضا به قضا
یا علی یا علی تو را به خدا

عربت

خراب آباد هستی چون سرابی	دریغا زندگانی بود خوابی
نپرسد، کودکی، یا شیخ و شابی	دریغا از اجل کاین داس یغما
نصیب ما شد از بحری، حبابی	هزار افسوس کز سرمایه‌ی عمر
شباب از سر بدر شد چون شهابی	تبه شد عمر، چندی در جوانی
دو روزی در پی نانی و آبی	دو روزی در پی فرزند و همسر
گهی شادان ز کردار صوابی	گهی نالان ز بهر خانه و ملک
«لدو للموت و ابنو للخرابی» ^۱	چو اینها گشت حاصل هاتفم گفت

۱ - شعر «و له ملک ینادی کل یوم- لدو للموت و ابنو للخرابی» از مولا علی (ع) است بدین معنا : و از خداست فرشته‌ای که هر روز ندا می‌دهد: بزایید برای مردن و بسازید برای خراب شدن.

میلاد با شکوه فاطمه (س) بر قرین بانوی جهان

انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهلالبیت و یطهر کم تطهیرا

ضیاء چشم حیدر بود و منظور خدا زهرا
درخشان کوکبی زد چاک بر پیراهن ظلمت
تو گوئی مادر گیتی همین یک دختر آورده !
گر احمد مهر مادر را ندید از کودکی خالق
علی یکتای عالم بود ، همتای علی گردید
منزه کرد اهلالبیت، حق در آیه‌ی تطهیر
علی دست حسن بگرفته، پیغمبر حسینش را
خدا از کوثر قرآن ، عطا کردست کوثر را
مصیبت در فدک، غم در سقیفه، درد در پهلو
نه از کافر نه از بی دین؛ که از دیندار شد غمگین
به سیلی صورت ماهش کبود آمد چه خواهد گفت
ز بیداد فلک اینک ملائک سخت غمگینند
نهان از چشم آدم شد مزار آن ملک همدم
به جان حیدر و فرق حسین و دست عباسش

فدای او که امّت را کند هر دم دعا زهرا
که تا روشن کند با نور خود ارض و سما زهرا
که نامش شهره گشته در جهان خیرالنسا زهرا
ز رحمت آفرید آرام جان مصطفی زهرا
که شد در همسری شایسته بهر مرتضی زهرا
که باشد پاسداری در حریمِ إنما زهرا
چو زنجیری که گرد حلقه باشد در کسا زهرا
توئی محبوب مولا یاس بابا مرحا زهرا
غم مرگ پدر، آتش درون خانه، وا زهرا
شکسته سخت پهلویش ز دست آشنا زهرا
اگر پرسند در محشر از آن درد آشنا زهرا
علی در گوشاهای حیران و می‌نالد جدا زهرا
به جز خالق که می‌داند که مدفون شد کجا زهرا
دهم سوگند در محشر، بگیرد دست ما زهرا

مناجات با خدای عاشقان

عاشق من عاشق و سرمست رخسار نگارم
 عاشقم من عاشق و دیوانه‌ی زنگ غروبم
 عاشقم من عاشق پیمانه و شعر و سرودم
 تا به چشم دل به غیر از قامت دلبر نبینم
 تا بشوید اشک من زنگ دل از آلدگی‌ها
 عمر من پیمانه و شعر و سرود من نمازم
 ساقی من ساقی کوثر، امید من شفاعت

ای خدای عاشقان من بنده‌ای بس شرم‌سارم
 زانکه رنگ عشق می‌پاشد به جان بیقرارم
 زانکه می‌بخشد صفاتی زندگی در نو بهارم
 عاشق بیداری اندر خلوت شباهی تارم
 دوست می‌دارم که هر شب تا سحر یکسر بیارم
 شاهد من احمد مرسل، بُود قرآن بهارم
 دلبرم زهرای اطهر، عشق من پروردگارم

سوگواره یاس آسمانی، فاطمه (س)

متبرک باد نام مقدّری
 که بهین آفریده اش
 تؤیی ...
 ای بی بدیل بانوی گیتی ...
 از تو
 تا خدا گامی،
 و بر دیواره هستی نامی،
 که احسن الخالقین در نعت تو بود
 ره آورد خالق به رسول هدیتی ...
 که کوثرش مانیست ...
 و بر مخلوق ...
 رحمتی،
 که مادرش نامیست
 خدایگان، نام همایونت برگزید
 تا ...
 اسم اعظم در وجودت پنهان
 و فروع محمدی ...
 در نمودت ...
 عیان کند ...
 «چگونه تن خاکی به عرش می پرد؟!»
 عقل می ماند.....
 و «بعضه الرسول چگونه به معراج می رود!»

عشق می‌داند ...

فاطمه ...

ای شگفت راز آفرینش

تو ...

سومین مصرع مخمّس هستی هستی ...

تپش قلب تو بود ...

ضرب آهنگ نغمه‌ی عشق ...

کوتاه عمرت رایحه‌ای که

هنوز و ...

همیشه

در نفس‌ها جاری است

چه ...

عصاره‌ی پاک شاخه طوبی است

بر مشام باشندگان گیتی ...

تو ...

بر پدر ، ...

مادر بودی

و بر تمامت جانها و جهانها ...

آخر بگو حوا چگونه بر آدم مباراک نکند؟ ...

مرتضی را البخندی

که مهر تو شد

و تو آن پیراهنی ،

که بر قامت رسای ولایت راست آمدی ...

فرات ، قطره‌ای ،

فدک ، ذرہ‌ای ،

بیش نیست ...

که : اشک نبی ...

و قلب علی ...

... کابین تست ...

کجایی ... سخنور ستوده ؟!

... همدوش علی

... عصمت حق

ای ... چراغ شب زنده داریها و ...

های های علی ! ...

ظرف بی رمق زمان

هرگز ،

فرصت تفکرمان نداد

کو مجالی ،

که باز شناسیمت ؟ ...

خورشید با تو فروغی ،

بعد از تو ...

دروغی ،

تنها ...

تابش تو

زنگار می زداید

دل عاشق را ...

سجادهات ، عبای علی و

رود جاری ردای علی بود

بعد از تو....

کسی

اشک علی را

پاک نخواهد کرد ...

وصایای مولا علی به فرزندانش، حسین بن علی‌السلام

شب غم رسیده برای من، دل من بیا به هوای من
 به نوای ناله‌ی نای من، بزن این نوا به نوای من
 شب آخرین امین دین، شب مرگ نور مبین دین
 شب واپسین معین دین، شب واپسین شده وای من
 ز فراز مسجد مرتضی، رسد از خدا که آلا آلا
 شده کشته معنی هل اتی، به سرای من به فدای من
 ز حریم عترت آنما، ز زنی جلیله و مبتلا
 به فلک رسیده خدا خدا، که قدر نموده قضای من
 تن شیر حق شده بستری، به همان صلات حیدری
 به حسن نموده سخنوری، که کنون رسیده صلای من
 پسرم بیا، به بَرم نشین، بنشین در این دم واپسین
 که بگوییمت سخن اینچنین، سخنی که گفته خدای من
 پسرم، فریب جهان مخور، آسف گذشت زمان مخور
 به ره خدا غم جان مخور، که توئی خلیفه به جای من
 پسرم سخن تو به حق بگو، ره رستگاری حق بپو
 تو رضای خاطر حق بجو، طلبی اگر که رضای من
 پسرم نشین تو به داوری، که شوی عدوی ستمگری
 به ستمکشیده به یاوری، که ستم نبوده سزای من
 به تو و به جمله‌ی اقربا، به روندگان ره خدا
 به جمیع امت مصطفی، به هر آنکه جُسته ولای من
 بود این سفارش آشنا که روید جمله چو اولیا
 به طریق عشق و ره فنا، که فناست سرّ بقای من

جلوهٔ حسن خدا

در منقبت حجت ثانی و کریم اهل بیت حضرت امام حسن مجتبی (ع)

حمد و ثنای ذات خداوند ذوالمن	کز نام اوست زینت و آغاز هر سخن
زان پس به ذکر نام نبی و ولی حق	کان هردو را سزاست ستودن ز مرد و زن
بوی جنان ز رایت سبز حسن دمید	ای دل ز روی ماه غزل، پرده بر فکن
سبط رسول و نور دل مرتضی علی(ع)	فرزند فاطمه، شه دین، مجتبی حسن
شیه نبی، برادر گلگون کفن حسین	بعد از علی امام به حق، شاه ممتحن
آمد تمام طلعت و پاکی تمام حسن	چون آیه‌ی شریفه‌ی «من جاء بالحسن»
از نسل مرتضی یکمین حجت خدا	از باغ مصطفی گل چهارم ز پنج تن
کی می‌شود که نام حسن بی حسین بُرد	گوئی خدا دمیده یکی روح در دو تن
عشق حسن به سینه‌ی احمد نگفتني است	زان عشق شمه‌ای به اویس است در یمن
هرگز نشد دو شاخه طوبی جدا ز هم	گیرد فلک نشهنه یوسف ز پیرهن
در طشت خون، شهید حسن، دشت خون حسین	در راه دین رها شده از قید جان و تن
قول پیمبر است قیام و قعودشان	باشد حسن حسین و حسین است هم حسن
ده سال او امام حسن شهید بود	آموخت درس عشق بدان میر مؤتمن
تصویر این دو چهره در آئینه نبی	شد یادگار اکبر و قاسم، دو صف شکن
روز ولادت صله میخواهم ای کریم	دردم شفاعت است و تو درمان درد من

جان به قربان حسین

ان کان دین محمد لم یستقم الا بقتلی فیاسیوف خُذینی

این شعر را می توان به صورت نوحه هم اجرا کرد، به این صورت که بعد از هر دو بیت، دو بار عبارت «جان به قربان حسین» پاسخ داده شود.

امشب افتاده به صحرا تن بی جان حسین	مانده در دشت بلا پیکر عربان حسین(ع)
بزم عشق است و علی ساقی میدان حسین	همه جمعند در این بزم ز یاران حسین
امشب از ظلم عدو ارض و سما می گرید	از غم آل عبا عرش خدا می گرید
کعبه و مکه، منا، مروه ، صفا می گرید	تا زند بوسه به خنجر لب خندان حسین
امشب افتاده، علمدار صفا بی سر و دست	نقد جان داده و افتاده به ره واله و مست
آنکه شد شهره به مردانگی از روز است	نقش بر خاک شده پور علی، جان حسین
یکطرف غرقه به خون قاسم و اکبر یکسو	عون از یکطرف افتاده و جعفر یکسو
عشق یکسو، دل و دلداده و دلبر یکسو	وه چه بزمی شده بر پا ز جوانان حسین
امشب اولاد علی بر در میخانه زدند	مست وحدت شده و سنگ به بتخانه زدند
«گل آدم بسرشتند و به پیمانه زدن»	نقد جان کرده فدا، بر سر پیمان حسین
امشب اولاد علی تیر ز تقدير گرفت	جشن پیروزی خون بر دم شمشیر گرفت
آفرین از سوی حق زین همه تدبیر گرفت	زین سبب احمد و زهرا شده مهمان حسین
خصم با سنگ ستم آمده تا کرب و بلا	سنگ جوری که به دندان نبی زد ز جفا
آمده تا شکند آینه‌ی ذات خدا	سنگ شد خنجر و آمد به بیابان حسین

خصم بر فرق علی بار دگر قاتمه زد
سنگ دیگر به کبود آینه‌ی فاطمه زد

زد دو آئینه‌ی حق بر هم و بی واهمه زد
چهره‌ی فاطمه و روی درخشان حسین

آن قبا کهنه که در خیمه بشد دست به دست
روز پیکار به تن کرده و بر باره نشست

«پیرهن چاک و غزلخوان و صراحی در دست»
رفت تا جلوه کند بر همه جولان حسین

ای مهین سایه‌ی لطف ازلی فاطمه جان
ای چراغ شب احیای علی فاطمه جان

ساقیا پیر غلامت به شبی مهمانست
جات خالی به شب شام غریبان حسین

عاشق روی حسین است و پی درمانست
به امیدی که زند دست به دامان حسین

جان به قربان حسین
صدر در گوشه این میکده سرگردانست

جان به قربان حسین

غزل عاشقانه در میلاد حضرت علی اکبر (ع)

زاده‌ی لیلا علیُّ اکبر ناز کن ناز تو را من می‌خرم
 ای تو فرزند شهید کربلا ای نبی را مثل، روز نینوا
 مادرت لیلا و بابایت حسین آسمان، مادر و دریافت حسین
 صورت آئینه احمد توئی فال هستی چونکه نیک آید توئی
 عرش پیماء زاده‌ی لیلا بخند اندکی ای نازینیں با ما بخند
 ای غزالان در کمندت شرمگین ای زده بالا به همت آستین
 آستین حیدری بالا زدی پشت پا بر هستی دنیا زدی
 این غزل در مثنوی نذر تو باد تا بماند سالها از عشق یاد
 نذر بالایت غزل با مثنوی هم غزل قربان تو هم مثنوی
 چون علی‌اکبر به میدان پا گذاشت کوه گوئی پای در دریا گذاشت
 خون هفتاد و دو شاعر یک کتاب جا برای مردم فردا گذاشت
 زاده‌ی لیلا ، شبیه مصطفی در بلاء، پا را چه بی پروا گذاشت
 نقش زیبائی که حق از خود کشید اکبر آمد، پای او امضا گذاشت
 روح اکبر تا خدا پرواز کرد رفت اما عشق را معنا گذاشت
 کشتن عاشق عجب رسم بدی است زندگی این رسم نازیبا گذاشت

پیغمبر کوبلاء

اولیا و انبیا او را تبار
کیست این شه؟ چون شه مردان علی
در بлагعت هم چو حیدر خطبه خوان
در وفاداری کمی عباس تر
در ره دین پاکبازی بی بدیل
گرم شد از همتش بازار عشق
آنکه دارد دست حق در آستین
تا ببیند چشم دل روح نماز
اینکه می‌گوید شهادت را سلام
کشتنی جان را به جیحون می‌زند
دست حق، آئینه روی نبی است
یا همان پیغمبر کرب و بلاست
ذوالفقارش بر کف و پا در رکاب
هر زمان تکبیر آرد بر زبان
خود ببین شبه پیغمبر آمده
ذوالفقارش مرد و مرکب می‌زند
خُلق جدش را ز بابایش بپرس
بین در آئینه‌ی محمد (ص) یا حسین

کیست این مرد ادب، مرد وقار
کیست این مه؟ روی رخشان نبی
در فصاحت هم چو احمد نکته دان
در فداکاری، حسینش، راهبر
در بنی هاشم بُود اول قتيل
مرد میدان است و میدان دار عشق
قاری قرآن و پرچمدار دین
آنکه آمد تا اذان گوید به ناز
کیست این یل این رها این نیکنام
صلوٰتی دارد، صلا چون می‌زند
این علی ابن حسین ابن علی است
این علی اکبر شبیه مصطفاست
شاهبازی خوش نشسته بر عقاب
در فضای رزم می‌پیچد اذان
سر بیاز ای خصم، اکبر آمده
با فروغش طعنه بر شب می‌زند
شرح قدش را ز لیلایش بپرس
روی او تکرار احمد با حسین

شِکوهی زینب به برادرش حضرت سیدالشهداء (ع)

هلا، من زینبم، ای اخت من
 حسینم، یاورم، هم سنگر من
 برادر شِکوه دارم از تو پنهان
 ولی پنهان نما ، از مادر من
 من و تو از ازل هم عهد بودیم
 نبوده غیر ازین در باور من
 چرا تنها نهادی خواهرت را ؟
 تو گشتی شمع وانگه جمله یاران
 چنان پروانه رفتند از بر من
 کجا شد تشنہ کام ججههی عشق؟
 چه شد عباس من، آب آور من
 نهان کردم رقیه در خرابه
 تو سalar شهیدان، سرور من
 رقیه در خرابه تا که جان داد
 نهان کردم رقیه در خرابه
 طلوع از مشرق نی تا نمودی
 شکست از چوبهی محمل سر من
 مرا ، اُمالمصائب نام دادند
 کجای تا که بینی نیلگونست
 تو سalar شهیدان من گوش جهانی
 اجل صد بار آمد بر سر من
 بگیرم انتقام خون پاکت
 به ضرب تازیانه پیکر من
 زبان من ، سلاح و خنجر من
 به رسوائی کشم این قوم دون را
 به خون پاک رعنا اکبر من

علی (ع) و حسین (ع)

در کربلا چو عشق ندا داد یا حسین
 برداشت ذوالفار علی را ز جا حسین
 مهر از نبی گرفته، وفا را ز فاطمه
 صبر از حسن، شجاعتش از مرتضی حسین
 پیوند این دو دست خدا بین که در مصاف
 گفتی علی محاربه می‌کرد یا حسین
 در سعی مروهی عطش و در نماز عشق
 کرد از ره صفا به علی اقتدا حسین
 دست علی به هدیه نگین داد در نماز
 انگشت تو ز دست جدا شد چرا حسین
 بر شانه‌اش نشانه ز بار یتیم داشت
 همچون علی نشان زده بر شانه‌ها حسین
 بعض علی، به سینه‌ی اعدا نهفته بود
 اما دریغ و درد، که شد خونبها حسین
 قرآن دوبار بر سر نی کرد خصم دون
 همچون علی نشان زده بر شانه‌ها حسین
 دشمن دوبار حمله به محراب دین نمود
 صفین کتاب و دشت عطش سر جدا حسین
 ای برترین سلاله‌ی پاکان روزگار
 در ابتدای نماز علی، انتهای حسین
 با ذوالفار می‌رسد از راه منتقم
 ای مظہر شفاعت اهل ولا حسین
 سوگند می‌خوریم به خون خدا حسین

مخمس خورشید و شبنم

در مدح و رثای حضرت سیدالشهداء و اهداف متعالی قیام آن حضرت
 در آسمان دوباره هلال محرّم است پشت فلك ز ماتم سلطان دین خم است
 دلهای عاشقان درش غرق ماتم است جانهای عارفان همه در آتش غم است
 در حسرت حسین بمیریم اگر کم است
 یک کاروان ستاره روان سوی کربلاست مولا حسین قافله سalar و مقتداست
 قد قامت الصلوة به فرمان کبریاست ماه تمام هاشمیان را به کف لواست
 دنبال شه کجاوهی زینب مقدم است
 آن شه که در زمانه علم شد به نام عشق مولا ابوالفضائل هستی تمام عشق
 شیر شجاع مرتضوی در کنام عشق دین حق از مکارم او پایه محکم است
 نی در نوای جامه دران نعمه ساز کرد از قلب عاشقان ولا عقده باز کرد
 در دشت خون دوست نکیسا نماز کرد شرح فراق و درد و غم جانگداز کرد
 آری به زخم خسته دلان اشک مرهم است
 عمری تمام تحت ولای تو زیستیم گشتم محو نور تو گوئی که نیستیم
 در سوگ و داغ و درد تو از بس گریستیم نشناختیم قدر تو و ننگریستیم
 درک فضائل تو بهشت دو عالم است

محبوب آب و آینه، ممدوح آفتاب دریای فضل و علم و سخا، پور بوتراب

آنگه که گشت روی جوانان به خون خضاب پا در رکاب کرد و ندا داد این خطاب

هل مِنْ يُعِينَنِي، كَمْ مَرَا يَارُ وَ هَمْدَمْ أَسْتَ؟

دیگر نمانده کس به هواداری امام بر خاک مانده نعش شهیدان تشننه کام

زینب یتیم بان شد و شد شعله در خیام تنها حسین مانده، که را می‌دهد پیام؟

این آخرین پیام به اولاد آدم است

یکروز دل به مرثیه‌های تو باختیم! یکروز بود و اینهمه عمری گداختیم!

با اشک و ناله، کوس عزایت نواختیم ایکاش قدری از هدفت می‌شناختیم

عرفان به حسن و فضل تو اصل مسلم است

افسوس پشت پرده‌ی غفلت نشسته‌ایم با گریه راه‌های دگرگونه بسته‌ایم

از درک راه و رسم تو بیهوده رسته‌ایم اینگونه عهد الفت خود را شکسته‌ایم

ادراک تو حکایت خورشید و شبین است

در تعظیم ابوالفضائل اهل بیت ، حضرت عباس بن علی (ع)

و الله ان قطعتموا يميني انى احامي ابداً عن ديني

و عن امام الصنادق اليقيني سبط النبي الطاهر الاميني

به خدا سوگند اگر دست راستم را قطع کردید ، من تا ابد از دینم پاسداری می کنم.

من از امام راست اندیش و درستکارم که فرزند پیامبر پاک و امین است دفاع خواهم کرد .

حضرت عباس بن علی(ع)

آمد به گوش ساقی لب تشنگان عشق

آمد یلی که دشمن دون را کند خجل

او را پدر ذخیره‌ی کرب و بلا نمود

در جان و دل شُکوه نبی بود منجلی

اذن طلوع را طلبید از خدای مهر

گوئی به آسمان شهادت شهاب رفت

سر ریز شد فرات ز چشم زلال او

چون گرگهای تشنه نشستند در کمین

روبه برای شیر امان نامه می برد؟

چون پور بوتراب، بسان پدر رسید

جز دست ناکسی که زند تیغ از قفا

هم حسرت وصول به لبها نشانده بود

او بی هراس مرگ و ازو مرگ در هراس

اما بُود هنوز به دوشش لوای عشق

چون ناله‌های العطش کاروان عشق

پرچم به دوش و مشک به دست و وفا به دل

تا وارهد ز بی کسی از دشمن عنود

آموزه داشت فضل و جوانمردی از علی

ماه تمام هاشمیان، رونق سپهر

کوهی نشسته بر سر زین سوی آب رفت

شرمنده گشت آب ز نور جمال او

بر گرد نهر علقمه ، فوجی ز قوم کین

شمر از چه گرد خیمه‌ی عباس می چردد؟

گوئی که عمر دشمن غدار سر رسید

کو زهره در برابر عباس بر ملا؟

هم خود به آب علقمه عطشان کشانده بود

تکبیر آخرش همه جا داشت انعکاس

از دست داد دست و فدا شد به پای عشق

رباعی‌ها

در شهادت حضرت علی اصغر(ع)

لب تشنه کنار شهدا پرپر شد
پرسید فلك چرا چرا پرپر شد؟
می‌رفت و لبیش تشنه‌تر از مشک تهی
یک آیه ز قرآن خدا پرپر شد

تا کودک خویش در ره قرآن داد
تعلیم خروش و خشم بر طوفان داد
افسوس حسین جان شیرینش رفت
آنگاه که روی دستش اصغر جان داد

چشمان فلك خفته و در خواب چرا؟
تا علقمه بود، آب، نایاب چرا؟
یک لشکر کفر از آب سیراب شدند
یک کودک شیرخواره بی تاب چرا؟

در دشت عطش هزار دریا بی تاب
چشمان حرم خیره به راه مهتاب
هر کودک لب تشنه پس از اصغر گفت
در مدرسه، از شهادت و بابا آب

لالائی

علی اصغر، علی اصغر لا لا ، لا
گل خوشبوی پیغمبر لا لا ، لا
چو تیر حرمله خون تو را ریخت
بخواب ای لاله‌ی پرپر لا لا، لا

نقش عشق

ز قربانگه کوفه نا کربلا
که شد لاله زاری ز خون خدا
نگر دست نقاش حق کر کرم
کشد نقش عشق از کجا تا کجا

نوبت زینب

نوای نی از نینوا می‌رسد
ز دشت عطش کربلا می‌رسد
گمانم که نوبت به زینب رسید
که وا زینبا تا خدا می‌رسد

عنایت ابدی

از قلب پاک پیر غلامان اهل بیت
بر ساحت حسین سلامی دوباره باد
از درگه مقدس سلطان عاشقان
یک گوشه چشم بر دل یاران هماره باد

در مدح و منقبت امام هشتم امام رضا (ع)

ره آورده

سمندرووار اندر شعله چون پروانه پر دادم
 و در میدان عشق دوست سر دادم سپر دادم
 به درگاه رضا امشب مرا بار است با جانان
 دریغ از عمر بی حاصل که بی جانان هدر دادم
 من امشب شمع جان را سوختم در مجلس عشاق
 چراغی رهنمای در من نبود این مختصر دادم
 به خواهش‌های دل آری نگفتم، جمله نه گفتم!
 به لطف تو به هزم شوم شیطان را خبر دادم
 به محراب دعا جز ذکر «ادعونی» ندانستم
 به امید کرم «لا تقنطوا» را جمله سر دادم
 خدا را با دعا خواندم به درگاه رضا امشب
 رضا را هم قسم بر رحمت آن دادگر دادم
 ندائی آمد از گلستانه‌ها بر دل که ای زائر
 مشو غمگین ترا من زاد ره در این سفر دادم

حجت حق امام مهدی «عجل الله تعالی فرجه الشریف»

نوا از سجده‌گاه مسلمین از نای جان آید
 صدای ناله‌ی این عاشقان تا آسمان آید
 به عرش کبریا فریاد یا مهدی طنین دارد
 که یا رب حجت حق مهدی صاحب زمان آید
 زما این نغمه‌ی ایمان رسابود مگر روزی
 ز گلزار نبی آن بلبل شیرین زبان آید
 نشان از عدل و احسان نیست یا رب رخصتی فرما
 که دست عدل پور حیدر احسان نشان آید
 جهان در غیبت آزادگی همواره می‌سوزد
 که فرزند رشید رهبر آزادگان آید
 خدایا دیده‌ها خون شد به راه و رهزنان باقی
 ز حکمت رهگشائی کن که پیر رهبران آید
 متعاع شرک و دین می‌جوشد از بازار دینداری
 خدایا رحمتی کان حق پرست حق ستان آید
 ز هرم آتش شیطان پرستی شمع دین فرسود
 بفرما ای خدا، پروانه‌ی حق پر زنان آید
 خدایا عمر صدر اندر ره عشق و جنون طی شد
 به امیدی که آن فرزانه‌ی فرزانگان آید

دل دیوانه

شوری است به پا در دل دیوانه‌ام امشب
 خیل غم او یافت به ویرانه‌ی دل راه
 آن نرگس بد مست چو آمد به عیادت
 ای لیلی من، نیستی آگه که ز هجرت
 من مرغک بشکسته پرم کز ستم دهر
 با یاد رُخش بوسه به گل می‌زنم اکنون
 ای مرغ سحر؟ بلیل غمدیده کجا شد
 ای صدر حزین چون شود ار آن مه زیبا

پیوسته به یاد رخ جانانه‌ام امشب
 تیری ز شر کوفت به ویرانه‌ام امشب
 پر کرد ز خون ساغر و پیمانه‌ام امشب
 مجنونم و محزونم و دیوانه‌ام امشب
 بی مونس و بی محرم و بی لانه‌ام امشب
 ای وای به من، در بر بیگانه‌ام امشب
 تا گوش کند ناله‌ی مستانه‌ام امشب
 روشن بنماید ز وفا خانه‌ام امشب

دل عاشق

ای که مرا نبرده‌ای ، از دل عاشقت به در
 جان به فدات ، کی دگر، من ز تو برکنم نظر
 واژه‌ی عشق از لبت، جمله دوست دارمت
 دل بده تا سپارمت جان دوباره زین خبر
 عقده‌ی هجر باز کن ، مژده وصل ساز کن
 لب بگشا و ناز کن تا که گران کنی شکر
 ایکه چو ماهپاره‌ای در شب جان ستاره‌ای
 از تو به یک اشاره‌ای از من و جان دل و جگر
 بر سر دکه جنون با دل پاک و غرقه خون
 های زنم ز حد فزون، عشق بیار دل بیر
 همراه من چو رهگذر، دید تو را به یک نظر
 گفت به حیرت ای پدر دیو و فرشته همسفر
 خلق نظر بر آسمان داد ز قرص مه نشان
 من به سرای او روان خلق به پشت بام و در
 تا که خدات آفرید بانگ تبارکش کشید
 احسن خالقین رسید کاین ملک است یا بشر؟

قانون آدمها

«بر نرده‌ها نوشه‌اند بنفسه‌ها را نچینید اما باد خواندن نمی‌داند»

آه ... آدمها

چه بی انصاف و خود خواهید

مرا ... کز دشتهای دور ... ، از آن سوی اقیانوسهای آبی و آرام

برای خدمتی ارزنده می‌آیم ،

می‌گویید ...

من خواندن نمی‌دانم ؟ ...

... همین دیروز از پشت درختان صنوبر ...

... که بی من گنگ و خاموشند

... از بهر دو دلداده سرود عشق می‌خواندم!...

... پریشان کردمش،

... بر چهره زرد جوانک ریختم ...

حیا برخاست ... دختر پیش آمد ... بوسه‌ها بر گونه‌های آتشین.....

و من غوغای پا کردم.

آه ... آدمها،

چه بی انصاف و خودخواهید،!...

شما بیهوده‌ها بر نرده ها بیهوده بنوشتید!...

کنون بیهوده می‌خوانید...

ولی...

هرگز نخواندید آنکه فرزند منست آن بچه‌ی لوس و ز خود راضی

که پرپر کرد گلهای را

نمی‌دانم... ولی شاید پریروز اتفاق افتاد

که من از لا به لا سبزه‌ها آهسته می‌رفتم... ،

همان دم،،،

با دو چشم خویشتن دیدم،،،

دو چشم دختری بر چهره زرد جوانی خیره و امانده...

تمنا را به چشم دخترک خواندم.....!

و خواندم نیز...!!..

شرمش را ...!

.... گشودم بالهایم...،

.... گیسوانش را برافشاندم،

و یا ، ...

این همسر من بود کز شادی و سرمستی

هزاران گل به تاراج عروسی داد؟...

و یا من دستهای گل بر مزار مادرم بردم؟

که حالا ...

باد اندر غبب خود کرده می‌گویید من خواندم نمی‌دانم؟

ولی ...

آنگه که من و امانده و رنجور ... از انجام آن خدمت که گفتم

باز می‌گردم ...

اگر بر چهره زیبای گلهای شما گرد ملالی بنشست ...

گناهش را شما بر گردن خدمتگزار خویش می‌دانید!! ...

آه آدمها ... چه بی انصاف و خود خواهید! ...

بلی خواندن نمی‌دانم ... به جرم اینکه انسان نیستم، خواندن نمی‌دانم

بلی ...

این نکته می‌دانم ... بلی این جمله می‌خوانم به روی نرده ها

بلی این جمله می‌خوانم به روی نرده ها

خودخواهی و قانون آدمها!

قانون آدمها!

عید صیام

اما دریغ و درد ز صبحی که شام شد	عید صیام آمد و ماه صیام شد
ای میهمان برو که ضیافت تمام شد	خیز ای گدا که سفره انعام بسته سد
کز شام تا سحر می وحدت به جام شد	یاد آن زمان که دلبر جانانه رخ نمود
عمر عزیز مصرف شیرین کلام شد	یاد آن زمان که مُصحف حق در کنار بود
یاد آنکه در وصال تو خفتن حرام شد	یاد آن که در فراق تو گفتن صواب گشت
روزی خود نخورد و گرفتار دام شد	حیف از پرندهای که در این نوبهار سبز
شاد آنکه تا بشام به کویش غلام شد	یاد آنکه تا به صبح ز جود علی سرور
سهمی نبرد و خرقه هر ننگ و نام شد	افسوس از آن جوان که از این فیض لایزال
شد صبح پیری و شب دولت تمام شد	عمر عزیز صدر به غفلت تمام گشت

هیهات مِن الذلة

« آنی لا اری الموت الا السعادة و الحیوة مع الظالمین الا بَرَما »

هرچه از تقویم ایمان صفحه بشماریم از اوست

هرچه از پیروزی حق بر ستم داریم از اوست

هرچه داریم از محرم، هرچه داریم از حسین

هرچه بیداریم و هشیاریم و سُتواریم از اوست

با متعاجان و دل کردیم سودا با حسین

گر به بازار قیامت، عشق بازاریم از اوست

آنکه با خون جیبن گیرد وضو در دشت عشق

گر که سر بر مُهر مهر دوست بگذاریم از اوست

آنچه تصویر از شهیدان است از یک گلشن است

هر زمان، هرجا که گل با اشک می‌کاریم از اوست

در ره برگشت از باطل به حق « حرّ» سر نهاد

رهنمودی تا به پایش سجده بگذاریم از اوست

ما مرید مكتب هیهات مِن الذلة ایم

در جهان گر تاج حریت به سر داریم از اوست

گرچه دامان فلک شد لاله زار از قتل او

بانگ هل من ناصری کز جان خردباریم از اوست

گر نخواهد دوست یک مصرع نیاید در ضمیر

بذل توفیقی که در تنظیم اشعاریم از اوست

گفت شوید اشک بر من از شما زنگار دل

تا قیامت آنچه اشک شوق می‌باریم از اوست

پور حیدر کاشت بر دلهای امّت بذر عشق

تا ابد زین خرمن مهر، آنچه برداریم از اوست

نوحه شهادت حضرت ابوالفضل العباس (ع)

یم خونین شد کرب و بلا از خون دل آل عبا
مردان خدا کو؟

تن فرزند شیر خدا صد پاره به شمشیر جفا
بدرالشهدا کو؟

ای رفته به پیکار ستم، عباس ای داده سر و دست و علم عباس
ای داده شرافت به وفاداری ای داده تو ناید به قلم عباس

ای زاده زهرا، لب تشنه به دریا
ای خسرو خوبان، آب آور طفلان ای داده از حسین تو یاوری
چون تو کی بود برادری

چو به میدان شد نقش زمین عباس علی از ره کین
هنگامه به پا شد

شه دین شد بی یار و معین شد قلب حسین زار و حزین
زینب به عزا شد

ای یار و میر سپهم عباس ای افسر و تاج و گلهم، عباس
ای دست تو با دست خدا همراه همسنگر و همراه رهم عباس

ای زاده حیدر، ای میر غضنفر ای نظر به تشندها نگر
برخیز و برادر، از آن می و ساغر جرعهای به خیمهها بیر

ندای ذوالجناح حضرت سیدالشهداء (ع)

ای زین رها کرده از تن	
برخیز و پر کن رکابم	
تیغی فتاده ز دستت	
خون خدا دین احمد	
بر خیز ای آنکه نامت	
ای صف شکن تیغ برکش	
مقصد اگر قاب قوسین	
اینک براق تو هستم	
این طعنه از فوج نامرد	
روح سلحشورم اینجا	
بر گُردهام تیر و ترکش	
زین خاک تفیدیده برخیز	
برخیز آقا که ما را	
در خیمه اینک سکینه	
خون میچکد از گلوبیت	
ای اهل عالم ببینید	
فریاد هل مِن مُعینش	
هرکس صدای تو نشنید	
من شرمدار حسینم	
او در غم وصل یار است	
محروم از این افتخار است	
بر گوش جانها شعار است	
دلخسته و اشکبار است	
با تشننه کامان قرار است	
این خصم را با تو کار است	
گه از یمین، گه یسار است	
در انتظار سوار است	
بر ذوالجناح تو عار است	
گر وقت دیدار یار است	
یا درگه کردگار است	
روبه، برون از شمار است	
بر عرش حق گوشوار است	
با خون تو پایدار است	
بردار کاین ذوالفقار است	
رهواره در انتظار است	
این صحنه کارزار است	

او عشق را در کنار است در این جهان برقرار است زین دودمان یادگار است	من سوی خیمه روانم تا نام عشق و حقیقت در راه دین جان سپردن
--	---

خورشید ولا

گر ماه رجب چرخید، با نام علی چرخید
 گر عید پدید آمد، با نام علی شد عید
 در حشر شفاعت را خالق به علی بخشید
 «گر غالیه خوشبو شد در گیسوی او پیچید»

سفیر عشق

ای بازگشته از حرم کبریا بیا
 ای عاشقانه گشته به دور حریم دوست
 ای رفته تا به زادگه پیر عارفان
 در سرزمین وحی قدمها زدی به عشق
 کردی تو سعی تا که بیابی صفائ دل
 نور تو بر حرای دلم وحی مُنzel است
 بوی بهشت مولد و مولود کعبه است
 چشمان من ز دوری رویت سپید گشت
 ای صدر سر ز دامن اهل ولا متاب

ای برگرفته توشه ز لطف خدا بیا
 اکنون بیا به دور تو گردم بیا بیا
 ای معتکف به بارگه هل اتی بیا
 بگذار بر دو چشم من این لحظه پا بیا
 مشکور سعی تست کنون، با صفا بیا
 از اوج مهر و پاکدلی از حرا بیا
 ره توشه‌ای که زین سفر آری بما بیا
 ای رو سپید در نظر اولیا بیا
 آمد سفیر عشق ز دارالصفا بیا

نماز راستین

وقت تکبیر است و نعمت رحمة للعالمين
 بعد از آن تقدیس از احمد رسول آخرين
 زنده کن روح نماز و رستگاری در زمین
 گو پذیرد این جماعت را امامت مرد دین
 تا به جان و دل نمایی روی بر جان آفرین
 گر بشویی دست و صورت را تو با ماء معین
 هم طواف حق و معراج است بهر مومنین

نى به محراب است و نى سجاده، نى داغ جبین
 جان به معراج است و تن در ایستگاه قائمین
 از زیارت آید و گوید سلام آخرين
 با ریا هرگز نگردد راست ذکر راستین
 صیقل اندیشهها و موجود حق اليقین
 جز به آب توبه آن پاکی نمی گردد قرین
 سینه خود کعبه لطف و صفا کن نازین
 تا به نزد حق نگردی شرمگین در واپسین

ای موذن خیز و خود دستی بر آور ز آستین
 رو شهادت ده خدابی را که یکتا هست و فرد
 با شهادت بر ولی الله و بر حجت علی
 ای موذن تا پا دارند دینداران نماز
 گاه تطهیر است جان پاک می باید تو را
 خود تو ای مومن بدان تطهیر دل اصلی تر است
 قرة العین است عارف را نماز راستین

در مسیر راه حق جز راه پاکی راه نیست
 اینکه در آغاز تکبیر است و در آخر سلام
 بر نبی و بر عبادالصالحین بعد از طواف
 این تجلیگاه حق و بندگی مطلق است
 این بدیهی تر نشان عشق یا دلدادگی است
 گر که خواهی پاک گردد تیرگی از قلب تو
 خیز و بتھای درون را بشکن و تکبیر گوی
 صدر برخیز و دعای خیر از یاران طلب

بوی بهشت

دوش از جانب حق تازه براتم دادند
 زائر کوی رضا بودم و از برکت عشق
 گر کنون بوی بهشت از کفنم می‌شنوی
 روح من شد چو کبوتر به بر گبند دوست
 جان ناقابل خود هدیه به جانان کردم
 خادم غیر و خودی بودم و فرمانبر خلق
 روح من مشهد و تن در کنف شاه چراغ
 مغفرت خواهم و شکرانه که در مکتب عشق

مژده ثبت و قبول حسناتم دادند
 قرب جاوید به حق را به زکاتم دادند
 از گل باغ نبی این نفحاتم دادند
 زین سبب از سوی حق این درجاتم دادند
 لاجرم در حرم دوست ثباتم دادند
 عزّت و فخر به پاس خدماتام دادند
 این همه عزّ و شرف زین حضراتم دادند
 دانش ذکر و دعا ، صوم و صلاتم دادند

اشک قلم

کهکشان را در عزای راستان، بر هم بزن
شد سیه پوش این جهان رو پرچم ماتم بیار
پس رسان امشب ندای یا حسینت بر ملک
یاوری کن در عزایش گریه کن یاور هموست
چشم اگر نام حسین آید، نگرید، کور باد
ای به فرمان خدا در هر دو عالم رو سپید
سعی ما بین صفا و مروه می‌پوید رضا
آنکه از نسل امامت، تربت پاکش شفاست
ای غریب طوس، گویی بودی و دیدی به چشم
معدن قدس و طهارت جاودان مولای طوس
ای رضا سرمایه عشاق و معشوق خدا
تو حسینی و حسین بن علی یعنی رضا
هم منادی حسینش بود در مشهد رضا
ای دو مصباح الهدی و عروة الوثقای دین
چون رضا برتر شمارد حق دین بر حق خویش
کی گهر از شعر دارم تا بریزم پایتان
از غباری، آستان بوسی، سلامی و السلام

ای قلم، قد راست کن از سرفرازان دم بزن
ای قلم، بر دفتر دلها سرشک غم بیار
ای که می‌نالی به جان، یالیتنی کُنتُ معک
شد محروم، بانگ هل من ناصرِ بشنو ز دوست
جان نلرزد گر به سوگ نینوا بی نور باد
ای حسین ای معدن علم و رسالت، ای شهید
سوگوار از طوس می‌آید به سوی کربلا
میوه بستان عاشورا، علیّ موسی الرضاست
این همه بیداد و نامردی و ظلم از روی خشم
ای لقب بر حق گرفته حضرت شمس الشموس
ای رضا ، شیرازه دیوان درد کربلا
ای رضا ای ناخدای بحر تسليم و رضا
گشت عاشورا منادی رضا در کربلا
ای دو مولای غریبان ای دو سردار ثمین
پیشوایی کو که بتواند به هر آیین و کیش
зорقی هستم به دریای بزرگی‌هایتان
ای دو فرزند رسول راستین خیر الانام

کهف و کربلا

می خواهم از حسین بگویم حکایتی
تاریخ کرده است ز حیرت روایتی
باشد حسین بر همه آیات آیتی
قرآن همه ز کار حسین است اشارتی
سرچشمی شگفتی و بهت است و حیرتی
این سکه خداست ندارد خسارته
بیدار از آن قیام که بر شد قیامتی
شد کشتی نجات و چراغ هدایتی
اما ز قوم کفر نیامد حمایتی
از زینب عزیز فرون استقامتی
هر کس گرفت بهر خود از حق رسالتی
«اُدُعُونِی أَسْتَجِبْ لَكُمْ» آمد ز رایتی
گرد آمد از سالله حیدر جماعتی
دیگر نماند در دل عباس طاقتی
تا بر کند ز گلشن اسلام آفتی
تا گیرد از شرار شقاوت غرامتی
حیرت حکایتی و شگفت است آیتی

گر گوش جان سپاری و چشم عنایتی
تفسیر معجزه است حیات و شهادتش
آیات حق اگر چه شگفتی خلقت است
گر سوره‌ای ز قصه اصحاب کهف هست
آن کس که سر به نیزه شد و آم حسیت خواند
نقد حسین سگه اصحاب کهف نیست
ما ساکنان کهف حَسَنِیم و همچنان
خونش هماره خانه برانداز کفر گشت
روز نبرد حجت خود را تمام کرد
«صبراً علی قضائِک یا رب» بگفت و خواست
خواهر جمیل دید و برادر جمال دید
فرياد زد حسین: که «هل من يُعِينُنی؟»
در خود گرفت دشت عطش هييت علی
آمد به جوش خون خدا در صف نبرد
با داس مرگ ، سوی علفهای هرزه تاخت
او حمله برد بر صف یک قرن ظلم و جور
صبر حسین و غیرت عباس تا ابد

باب الحوائج ها

مَنْ وَالْحُسْنِ نَجِي وَ مَنْ عَادَ الْحُسْنِ هَلَكَ

دوست حسین نجات می یابد و دشمنش هلاک می شود

ناحق به حق گرفتی و حق واگذاشتی
دستی به دست دشمن رسوا گذاشتی
در گیرودار واقعه تنها گذاشتی

ای روزگار عقده به دلها گذاشتی
یک دم قدم به جانب کفر ستمگران
در جنگ حق مقابل باطل ، حسین را

اقبال و داوری به خدا واگذاشتی
پا را به روی گلشن طوبی گذاشتی
ای تشنہ کام ، گام به دریا گذاشتی
رزمی در این میان به تماشا گذاشتی
دل در پناه قادر بینا گذاشتی
جان و دل و توان خود آنجا گذاشتی
ای باغبان تو در دل صحرا گذاشتی

اما تو ای حسین شکیبا و شکرگوی
با خاک پای سبز تو شد کربلا بهشت
دریا روان شد از دو ذبیحت ز اشک و خون
یکدست مصحف حق و یکدست اصغرت
تیری گلوی طفل صغیرت درید و رفت
با تیغ خاک کرب و بلا را شکافتی
نشعش لطیف اصغر خود را چنان نهال

این نام را رباب چه زیبا گذاشتی
لبیک گوی ، پا به بلایا گذاشتی
داعی سترگ بر دل بابا گذاشتی
یک قطره خون به دامن او جا گذاشتی
در پای آخرین سند امضا گذاشتی
این داغ هم به عهدۀ لیلا گذاشتی
عباس نامدار دو همتا گذاشتی

عبدالله رضیع که مولود کربلاست
فریاد و گریه چون رجز و دست و پا زنان
ای طفل شیرخوار حسین آخرین شهید
آغوش باب ، بود تو را تکیه گاه عشق
خون تو آخرین سند حق علیه ظلم
قنداقه ات کفن شد و خونخواه تو خدای
باب الحوائجند صغیران کربلا

مُسْتَرَادِ اُمّ ابیهَا

در رثای اُم الشهدا ، حضرت زهرا اطهر (س)

أَوْ لَمْ يُخْلَقْ عَلَىٰ لَمْ يَكُنْ لِفَاطِمَةِ كُعْوَأً

اَگر علی آفریده نمی شد، لایق همسری فاطمه وجود نداشت

آه ای فاطمه جان	مادر جمله شهیدان جهان فخر زنان
آه ای فاطمه جان	یاور و راحت جان علی، آن جان جهان
با ولایت بودی	تو شهید ره ابلاغ رسالت بودی
آه ای فاطمه جان	در جوانی به صد افتادگی و قد کمان ؟
از جهان سیر شدی	از شکست دل و سیلی عدو پیر شدی
آه ای فاطمه جان	درد و اسرار نهان کردهای از زخم زبان
چون مسیحا گشته	دختر ناز نبی ، اُم ابیهَا گشته
آه ای فاطمه جان	کاخ آمال تو از ظلم عدو شد ویران
تا حق لم یزلى	چون شکسته شده پهلوی تو و دست ولی
آه ای فاطمه جان	بنهد بر کف مولا و تو سر خط جنان
دل خلقی است کباب	مهر تو قلب وفادار علی، مهر تو آب
آه ای فاطمه جان	درد و رنج تو به دوران ز علی برد توان
ای همه لطف و صفا	مهر تأیید شفاعت به کفت هشته خدا
آه ای فاطمه جان	مستحقیم و گنهکار ، کنون از تو امان

پنج خطبه خوان عاشورا

کیست این آفتاب عشق و صفا
کیست این دشت خون و بلا
اولين خطبه خوان عاشورا

میزند بانگ بر یزید تباہ
تو تخيیر کنى مرا به دو راه
آه هيهات ، بار ذلت و ما؟

زینب آمد، قرین صبر و شکیب
که زند بر سپاه کفر نهیب
تا که گیرم خدای را به گوا

نه که از نسل مصطفی است حسین؟
پس چرا سر ز تن جداست حسین
امنَ العَدْلِ يَا بَنَى الْطَّلَقَ؟

هر کجا نامی از شهیدان است
آنکه با ماست مرد میدان است
حافظان حریم عترت ما

یادگار حسین ، زین عباد
در قیامت به نزد داور داد
شرمتان باد تا به روز جزا

جد پاکم علی امیر فرید در میان ستارگان ، خورشید
منم ابن الشهید ابن شهید به چنین موهبت کسی نرسید
افتخار منست در دو سرا

از پس پرده با صدای حزین
نالهای می‌رسد ، ز اُم بنین

کوفیان ، کوفیان بد آین حق رها کرده پشت پا به یقین
 هست تا حشر جهلتان بر جا
 کودکی از تبار خیر انام چهره تابنده مثل ماه تمام
 لیک در چنگ مردمی بدنام با اسیران به راه کوفه و شام
 بند بر دست و غل به گردن و پا
 ای خطا رفتگان نامه سیاه من به سیل سرشک و آتش آه
 با دلی غرق خون غمی جانکاه کنج بیت الحزن به سوی الله
 داد خود را ستانم از اعدا
 همراه قافله به دشت عطش شیون و ناله ، خیمه در آتش
 کودکان در فرار آهووش زن و بیمار، تشنگی، تب و غش
 بوده و دیده مقتول شهدا
 چنگ دژخیمها و کوفه عبید بر غزالان هاشمی است به صید
 پیکر زاده علی است به قید نه به آزادگی است، بلکه به کید
 چشم تاریخ خیره بر آنها
 ای مهین پنجمین امام، سلام باقر علم ها تمام، سلام
 ایکه دادت نبی سلام، سلام ای شهید از سم هشام، سلام
 همراه دست انتقام بیا
 دیدهای بر فراز نی سر را صوت قرآن کلام داور را
 دست عباس آن دلاور را تن خونین عون و جعفر را
 فرق اکبر ، گلوی اصغر را
 باقر ای وارث قیام حسین نام دیگر تو راست نام حسین
 کربلا دیدی و ختم حسین به مدینه رسان پیام حسین
 پنجمین خطبه خوان عاشورا

کاروان ولايت

از گور خود سر بر کُن
 ای هارون
 شنو بانگ جرس را
 کاروانی ، از مدینه ، می‌رود ، تا مرو
 دیده بگشا ، کاروان سالار می‌آید
 این سپهسالار ایمان ، میهمان ملک ایرانست
 این سرزمین ، در انتظار قطب عرفان است
 این طبیب اولین ، از دودمان پاک حیدر
 علی سوّمین ، از خاندان احمد مرسل
 نقیب پنجمین از نسل او
 اولاد حسین بن علی ، با دخت ساسانی
 ولی هشتمین از جمله انوار سبحانی است
 بشنو ای خونخوار عباسی
 که ، با دست پلید خود ، امام هفتمین را زهر نوشاندی
 سپس گفتی : بر آن سوگند پابندم که هر کس
 دعوی اصل امامت کرد ، پاسخ او مرگ خواهد بود

تو... تو خود گفتی

امامت را ز اولاد علی (ع) یکباره برچینم

اکنون... اکنون از قصر گور خویش

سر بر کن

کنون دست خدا را ببین

رضا را بین که ... بی پروا

کند فریاد و دعوی امامت را

زنو، بشنو ، تو ای هارون

ولیعهد تو ، با تیغ، کهیں فرزند تو ، جان باخت

و قاتل ، تکیه به تخت خلافت زد

و اینک او ، رضا را می دهد سوگند

که می باید ولیعهدی فرزند تو بپذیرد

و یا در راه تحکیم خلافت گام بردارد

زهی پستی، زهی خامی

تو می دانی ... که ... اولاد علی آن نیست

که از بهر نجات دین اگر برخاست بنشینند

و گر بر مسند عدل و قضا بنشست برخیزد

حی علی الصلوٰۃ

ذکر صفات و ذات آثار و معجزات

اسرار کائنات بنفته در صلوٰۃ

قد قامت الصلوٰۃ

خیز ای خجسته یار دل بر اذان سپار

سرده تو این شعار حی علی الصلوٰۃ

قد قامت الصلوٰۃ

در مصحف خدا قام الصلوٰۃ را

دارد به سوره ها آیات و بینات

قد قامت الصلوٰۃ

از قبح منکرات خواهی اگر نجات

سر فصل واجبات فرمان دهد خدات

قد قامت الصلوٰۃ

خاتم به مکه شب شد از در طلب

آمد ندا ز رب بر امت التفات

قد قامت الصلوٰۃ

در کوفه بامداد در راه دین و داد

فرق علی گشاد از دست شد حیات

قد قامت الصلوٰۃ

در ظهر کربلا خون حسین را

شد خون بها خدا ای مجمع الصفات

قد قامت الصلوة

فرمانده حجاز گفته به اهل راز
فرمان من نماز پیوسته تا ممات

قد قامت الصلوة

دستان مرتضی بر دوش مصطفی
بر سنگ زد که لا عزی شکست و لای

قد قامت الصلوة

قرآن جهان گرفت رنگ جنان گرفت
اسلام جان گرفت از جانب و جهات

قد قامت الصلوة

تاج المقربین معراج مومنین
باشد ستون دین اسلام را ثبات

قد قامت الصلوة

ای دل مکن فزون این خدمعه و فسون
 بشکن بت درون نفس تو سومنات

قد قامت الصلوة

ای دل مکن ریا چون ذکر با خدا
بهتر که در خفا اعمال بالنیات

قد قامت الصلوة

قد قامت الصلوة

فروغ ماه صيام

هلالی چون کلید جنتالماؤاش زیور شد

هلال ماه قرآن، کز هزاران ماه برتر شد

صيام آمد، مه قرآن، بهار دين و دفتر شد

صيام آمد، مه امر به حق و نهی منکر شد

به کف جام شفاعت مرتضی ساقی کوثر شد

به جان حق که سلمان شد مسلمان گشت و بوذر شد

در آخر همچو مردان خدا، پاک و مطهر شد

صيام آمد، ز نو دست تو بر دامان حيدر شد

شهابی از افق سر زد، فروغی زآسمان بر شد

هلال ماه رحمت ماه ذکر و ماه بیداری

صيام آمد، مه مهمانی حق با محبانش

صيام آمد، مه ذکر و دعا با خالق سبحان

روان، دردی کشان جام وحدت در پی ساقی

هر آنکس خواند درس عشق اندر مكتب قرآن

اگر تردامنی با صدق در اين مه به دریا زد

اگر اى صدر از بار گنه دلخستهای برخیز

باید پرنده بود

تا جام عشق این دل شیدا به سر کشید
 فرزانگی جنون شد و خط خطر کشید

بر بام آبرو چو زند طبل ننگ و نام
 باید پرنده بود و از این بام پر کشید

باشد پرنده بود که تا اوج لحظه ها
 پرواز را به خاطر پرواز پر کشید

دنیا محل غفلت و رسوایی دل است
 دلشاد آنکه شاهد عرفان به بر کشید

تا پرده عفاف زلیخا ز رخ گشود
 یوسف نمود ترک سر و درد سر کشید

یعقوب چون ولایت فرزند در نیافت
 کنعان به اشک شست ، و دست از بصر کشید

شناخت پور زال پسر را و در مصاف
 خنجر کشید و درد فراق پسر کشید

گفتم به صدر حاصل عمر گذشته چیست
 سر روی دست برده و آه از جگر کشید

عفاف

خسته جان در محفلی از خود خجل
از چه رو اینگونه چون مجنون شدی
شعر در اوصاف دلبر صبح و شام
آرزومند وصال اندر خیال
آتشی بر جان و دل افروختی
خیره شد چشمم به چشم دختری
روی برگرداند و با به من گفت هان
گفتیم آن جادوی چشم تو بود
تا برایت باز آرم ارمغان
خجری بر دست و دستی بسته‌ای
زانکه بر چشمان نامحرم خوش است
در مسیر چشم بد نگذارمش
لیک آن زیبندۀ عفت نبود
دخترک برگشت و درب خانه بست
نانه کردم تا مرا بخشد مگر
نرگس از این زخم آن شب مرده بود

شاعری آسیمه سر افسرده دل
دوستی گفت از چه اینسان در خودی
تو ز ناز و غمze می‌گفتی مدام
محو چشم نرگس و آن خطّ و خال
گفت خامش چونکه جانم سوتی
یادم آمد روزی اندر معبری
تا به منزلشان بدنبالش روان
گو چو عضو من شما را دل ربود
گفت اینک بر در منزل بمان
غرق خون برگشت چون گلدسته‌ای
گفت : بستان، اینکه چشمی دلکش است
بهتر آن دیدم که بیرون آرمش
گرچه این چشمان خدا زیبا نمود
بهت حیرت رشته جانم گسیست
توبه کردم نزد حق شب تا سحر
زخم بدچشمی به چشمی خورده بود

دلداده

در جهان دلدهای غمدهای عاشقی، محنت کشی چون من نبود
 گر طبیعت زندگی را عرضه کرد
 نالهها کردم به پای او ، درین
 کاروانا بازگو با یاد من

عمر من این دم گه رفتن نبود
 جامه‌ی یوسف شمیم وصل داشت
 داروی کوری ز پیراهن نبود
 یاد شیرین قوت اندر دل دهد

ورنه فرهاد از ازل کُه کن نبود
 یاد او هر لحظه می‌دادش نوید
 ورنه صدر اندر غم بودن نبود

امشب من

وای دیگر بر من و این چشم بیدار من امشب
 وای بر شام من و این قلب بیمار من امشب
 وای آن ترک سیه چشم عاقبت رفت از بر من
 بی کس و تنها من و چشم گهر بار من امشب
 دیشب آن غمخوار دل امید بخشیده بر این دل
 چون کنم جز مرغ شب کس نیست غمخوار من امشب
 تار دل لرزد ز یاد تیغ مژگان سیاهش
 می‌زند هر لحظه صدها زخمه بر تار من امشب
 دیده‌ام پیمانه و اشکم می و یاد تو ساقی
 گرمی بزم منست این جسم تبدار من امشب
 شمع من قلب من و پروانه من عشق جانان
 بلبل من سینه پر سوز و غم یار من امشب
 کرده برپا صدر گلزاری و بزمی در قفایت
 باز گرد ای روح من بنگر به گلزار من امشب

آدی

آن شنیدستم که در شیراز روزی روزگاری
دختری گفتم؟ نه ، تابان اختری صاحب جمالی
شاعر شوریده‌ای محنت کش افسرده حالی
دخترک با شاعر شوریده گرم گفتگو شد
گفت بر گو ای جوان از چیست کایسان همچو مجنون
گفت از حالم مپرس ای جان که معذورم ز گفتن
عاشقهم، مجنون لیلی، کوهکن فرهاد و شیرین
رازهای سوزش پروانه و پر سوختنها
شاعرم، الهام بخش عشقها و آرزوها
گفت از شغلت بگو شعری، همین دم پیش چشم
گفت اکنون اختیار از تست بر گو راز دل را
دخترک چون خرمی افروخت برقی زد به چشمش
همنشین شد دختری با شاعر آموزگاری
شوخ چشمی، نوگل سیمین تنی سیمین عذری
عاشق غمیده‌ای، غمگین و با محنت و دچاری
بی خبر کز غمze خود برد بود از وی قراری
دردمند و لاغر و رنجور و غمگیم و نزاری
یا اگر گوییم ز خشم اینک دمار از من براری
وامق عذرایم و چون بیژنم در چاه تاری
با نگاهی خوانم از رخسار شمع پر شراری
امتحانم کن اگر این ادعا باور نداری
گفت پیش چشم تو شاعر شود دستی، خماری
گفت پیش گلرخان در دل نمائند اختیاری
گفت مجنون منی؟ یار منستی؟ گفت آری

در سوگ مازیار

مراسم خاکسپاری دسته گلی از خاندان صدر متكلم در آرامگاه خانوادگی

غمگسار آورده‌ایم	خفتگان خاک برخیزید یار آورده‌ایم
آورده‌ایم	در خزان زندگانی، نو بهار آورده‌ایم
ما ز یار آورده‌ایم	می‌نداشتم جشن دامادیست در آرامگاه
قصد این داماد کن	عود و عنبر، شمع و گل، مشک تтар آورده‌ایم
مازیار آورده‌ایم	ای بزرگ قوم اینک خطبه را فریاد کن
شاد کن این زاد رود	نوجوانت بر درت امیدوار آورده‌ایم
جان نثار آورده‌ایم	ای کلان مام، از چه خاموشی بیا سر کن سرود
یا که ساخت ساز کن	آخر ای جان، ما ز یار حقگزار آورده‌ایم
چنگ و تار آورده‌ایم	ناصرابشکن سکوت مرگ و شعر آغاز کن
شوق رویت در سر است	طوطی شکرشکن صوت هزار آورده‌ایم
تکسوار آورده‌ایم	قهرمان فرزندت ای منصور اینک بر در است
بگذرد از پا و دست	اذن پرواز از سوی پروردگار آورده‌ایم
مازیار آورده‌ایم	صدر گفتا یار در نوشیدن جام الست
	خم و خمار و حریف و میگسار آورده‌ایم

در سوگ و رثای پدر بزرگوارم

مرحوم حاج عبدالرحیم صدمتکلم

با تضمینی از خاقانی

در غم صدر آسمان با صد سخن بگریستی
خرقه و سجاده و بُرد و کفن بگریستی
بر دل من مرغ و ماهی تن به تن بگریستی»

ای دریغ اندر کفم آن جام عرفانی شکست
وای در انگشتمن آن لعل بدخشانی شکست
شیشه دلهای یاران از پریشانی شکست
گوهری کو تا برین گوهر شکن بگریستی»

ای همایون اختر بخت من آسان گم شدی
همچو رخشان گوهری در دست طفلان گم شدی
حیف ای یوسف که اندر چاه کنعان گم شدی
بر سلیمان هم پری هم اهرمن بگریستی»

گلبنی اندر گلستان ادب افسرده شد
عندلیب خوش سخن در مرگ گل دل مرده شد
ابر طوفان بار کو تا بر چمن بگریستی»

تا بکوی دوست بر شد اختر آن پاک مرد زد اجل داغی به رخسار سپهر لاجورد
کاش مه در بر گرفتی ابر غم چون آه سرد «کاشکی خورشید را زین غم نبودی چشم درد
تا بر این چشم و چراغ انجمن بگریستی»

ای که با خلق خدا دمساز و همارز آمدی با غمین غمگین و با شادان هم آواز آمدی
وه که در آغاز و انجام سرافراز آمدی «کاشکی آدم به رجعت در جهان باز آمدی
تا به مرگ این خلف بر مرد و زن بگریستی»

در سوگ مادرم

مرحومه حاجیه خانم طلعت معینی

امشب	ستاره	شب	يلدا	رفت	این	ميهمان	نيامده	فردا	رفت		
امشب	يگانه	مادر	و	يكتا	زن	يكتا	به	سوى	داور		
فرزانه‌ای	كه	دل	ز	سپهر	بر	كند	دردانه‌ای	كه	از	کف	دریا
اين	مرغ	پر	شکسته	قفس	بشکست		از	اين	سرا	بسوى	ثريا
نوميد	گشت	بسكه	طبيب	آمد			با	پاکيزه	جان	به	نzed
بر	كشتی	بقا	نشست	و	د	رسیحا	با	پاکيزه	جان	به	کوثر و طوبی
معمور	كرده	خانه	عقبی	را			با	دنیا	رها	نمود	و ز دنیا
با	شرع	و	سنت	نبوي	آمد		با	با	ولایت	مولا	رفت
عمری	به	سوگ	تشنه	لبان	اشکی		پيمانه	کرد	و	خدمت	زهرا
تاریخ	فوت	او	پسرش	بسرود			«طلعت	به	سوى	سيد	طاها رفت»

۱ - مصرع آخر تاریخ وفات مادر به حروف ابجد است که سال ۱۳۶۲ سال می باشد.

تشنه مهر و ولای فاطمه

در سوگ خواهرم، همزادم، حشمت خوبیم

مصادف با شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) – اول شهریور ۱۳۷۸

یادم نمی‌رود زنده یاد مادرم می‌گفت، ناصر و هما را به مولا علی (ع) و منصور و ناهید را به ابوالفضل العباس(ع) و نصرالله و حشمت را به فاطمه الزهرا سپردم. عجبا که روز شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) بسوی حق شتافت.

که حق نمود قرین مرگ تو به روز وفاتش	قسم به عصمت زهرا و حشمت و درجاتش
که روز حشر بگیری ز هر حساب براتش	به یمن واقعه دست تو باد و دامن زهرا
سعید و پاک و مبارک بُود حیات و مماتش	کسی که فاطمه را شد کنیز و محرم او گشت
یقین به روز قیامت شفاعت است زکاتش	کسی که دست نیاز آورد به دامن زهرا
سزد که او دهد از مهر خویش زآب فراتش	کسی که تشنه مهر و ولای فاطمه گردد
سپردمت به خداوندگار و ذات و صفاتش	به عمر خویش ره علم و دین هماره سپردی
چه لذتی است پس از تو برای صدر و حیاتش	چو داغ رفتنت ای گل به دل نشاندی و رفتی

همیشه یاور

تقدیم همسر عزیزم حاجیه بانو رحمت بوستانی (مینا)

در عهد شباب آنکه نرفت از بر من ، تو
 مینای من و جام من و ساغر من ، تو
 آنگه که سری در همه سرها بنمودم
 دیهیم من و تاج من و افسر من ، تو
 امروز که جز بی کسی ام توشه ره نیست
 هم مادر هم دختر و هم همسر من ، تو
 آنگاه که دل خواست کلامی بسرایم
 افکار من و شعر من و دفتر من ، تو
 رفتند چو یاران و عزیزان همه در خاک
 هم مَحرم من، همدم من ، یاور من، تو

دَنگله^۱

از لا به لای خار و خس و بوته های زرد
تا... بام تپه ها

یک کوره راه تنگ و پراز پیچ و تاب هست
با گامهای محکم مردی امیدوار

این راه... آشناست
هر بامداد...

همره باد و نسیم صبح
یکبار، کوره راه لگدکوب می شود

این... بامداد... نیز...
بالا ترک،

به دا من انبوه تاکها

محصول رنجهای شب و روز چند تن
آنجا... نهفته است

من.....
خسته دل

در اوّل این کوره راه گیج
تنها... نشسته ام...

یک بحر پر ز درد

۱ - دنگله یا دان گله نام قدیمی دامنه های کوه غربی زرقان و غرب جاده ترانزیت شیراز تخت جمشید که بعد از عمران و آبادانی توسط مرحوم صدرزاده به نام صدرآباد مشهور شد.

صد موج ...

از سوال

با این دو چشم دوخته بر انتهای راه

از خود سوال میکنم

آخر کجاست او ؟؟؟ ...

بر سینه بلندی این کوه سبز و خشک

آواره،

از فواصل آن بوته ها

مدام،

می چرخد از میان درختان نگاه من

پس او کجاست؟؟؟ ...

خورشید..... تیغ خویش کشید از غلاف کوه

بنواخت بر زمین

تا ...

نیمه های روز

ناگاه

مردی تمام ... با تنی از جنس آب و خاک

بر دیده ام نشست ...

نشناختم ز دور ...

پیچیده تنگ بر تن پیرش لباس کار

آن سان که ...

نورسیده جوان در صف نبرد

هشتاد ساله مرد !!! ...

ابزار کار

تیشه

نه از بهر سود خویش

با

اره ای که :

تا نَبَرْد نان خلق را بر گوشه ای نهاد

برگی ز شاخ تاک

از کاکل قشنگ رزی برداشت

بوسید ...

بر قبله گاه خاک دنگله گذاشت

گویی

که پیشوای رزان امروز

مهر نماز سبز جماعت را

از کوهسار عشق

بر بیستون کعبه

گره می زد

ز آنجا

به بارگاه خدا

راه دور نیست

و

فاصله تا عرش یک دعا است

او گفت

الصلوہ

خیل رزان

قطار ... قطار گفتند

الصلوہ

انگار در تمام دنگله پیچید
 الصلوه ... الصلوه
 تکبیر گفت آه
 صدا را شناختم ...
 این بانگ آشناست
 جانم دوید از پی آن بانگ و این صدا
 بابا ... سلام ، تو آنجا؟ نماز؟
 بابا نگاهدار... که من اقتدا کنم
 بابا سوال داشتم از تو ، مگر ... بابا چرا؟
 جستم ز جای خویش
 برداشتم ز زانوی خود سر
 ای دریغ
 اینجا
 بر روی تربت بابا نشسته ام!
 سنگ مزار اوست
 که با من به گفتگوست
 اشکی به روی قبر فرو ریخت از دلم
 برخاستم
 برای خداحافظی ... دعا ...
 آیا هنوز جواب سوالم نداشتم ...
 انگار دیدمش ... تمام قد استاده روی قبر
 یا عکس اوست ... که با دست خود... اشاره به دیوار می کند
 یعنی بیا ... بیا پسرم، جواب تو آنجا نوشته ام ...
 «قدّی که بهر خدمت مردم عَلَم شود
 بهتر ز قامتی که به محراب خم شود».

نداز رفان

من گلبنی ز گلشن ایرانم در باغ مُلک لاله و ریحانم
 بخشی ز پارس، خطه‌ی زرخیزم شهر به زر نشسته‌ی زرقطانم
 ملک هزار ساله‌ی دورانم هم روزگار بودر و سلمانم
 رهدار سومین حرم پاکان سرباز اهل بیت و امامانم
 دروازه‌بان معتبر تاریخم مهد کمال و بستر عمرانم
 این خون آرش است به رگهایم حبّ الوطن سرنشته به ایمانم
 در سایه‌ی عمد نسیمی بین بیش از دو صد شمار شهیدانم
 از پایداری من اگر پرسی کوهی به شانه دارم و خندانم
 در دوستی و مهر و وفاداری سبزم، گلم، بهارم و بستانم
 این افتخار بس که دو ره دارم تا بارگاه عشق و نیاکانم
 یک ره به بوستان گل سعدی هم باغ سبز حافظ قرآنم
 راهی دگر به بارگه کوروش کاوراست قرنها که نگهبانم
 خواهم ز حق دو دست شفا بخشی شاید کند به توسعه درمانم
 گر قرنها گذشت ز عمر من امیدوار لطف جوانانم
 ای صدر من به قلب تو جا دارم روح توام، رها مکن آسانم

هف هزار سین خدا

در سوره‌های کهف، اعراف، قاف و یاسین بنام رستاخیز بهار اشاره شده که اینجانب بصورت «فولک» به لهجه محلی زرقان سروده‌ام.

تش و برق و غرطاقی که بجوى صدائ پان
 نوشونه‌ی اومدن فصل بهارن که تو ران
 انگا برگشت قیومت که میگن همی جورین
 که دوباره خار و گل سوز میشن سی امتحان
 گندموی سوز به انگشت شهادت میمونن
 که خدا یکیین و اینهمه سوزی آ خُدان
 خارا هی خشک می‌شن پاکو می‌شن یا می‌سوزن
 گلا مثل آدموی گل هنی با عطر و صfan
 سفره پهنهن پوشو حَوْل حالنا سیمون بوخون
 هف هزار سین خدا پهن کرده سیمو وقت دعان
 پوشو همشهری که مهمون آ همه شهری میاد
 موسم عرض مبارک باشه با هم وطنان
 ای میگن شیرازیا مهمون نوازن ڈُرسن
 آما سی زرغونی اُفتن که بگن از ما جدان
 مهمو از هرجا که اومه قدمش ری چسامو
 دل پاک و نون و حلوا که ری فرش بوریان
 من که ایمون زیادی ندارم بہت بدم
 اما ای خدا فقط یه نون بدھ سی ما دو تان

بازنویس شعر هزار سین خدا

نور و صدائی که از برخورد ابرها به وجود می آید به جای صدای پا است
 که نشانه آمدن فصل بهاری است که در راه است
 مثل اینکه قیامت هم آمدنش همین طور است
 که دوباره خار و گل سبز می شوند برای آزمایش انسانها
 گندم های سبز که مانند انگشت شهادت است
 یعنی که خدا یکی است و اینهمه سبزی از سوی خدادست
 خارها مرتبا خشک و پاییمال می شوند و می سوزند
 گلهای مانند آدمهای خوب هنوز با عطر و صفائید
 سفره سال نو پهن است بلند شو حَوْل حالنا برایمان بخوان
 زیرا خدا هفت هزار تا سین برای ما پهن کرده و وقت دعاست
 همشهری زرقانی برخیز که مهمان از همه شهرها می آید
 و زمان عرض مبارکباد با هموطنان است
 اگر میگویند شیرازی ها مهمان نوازنده درست است
 اما برای زرقانی کم است که بگویند از ما جدا هستند
 مهمان از هر جای مملکت که آمد قدمش روی چشم ما
 با دلی پاک نان و حلوائی که روی فرش بوریاست
 من که ایمان اضافی ندارم به شما بدهم

هو الجميل

زنده است کسی که از تبارش - ماند خلفی به یادگارش

آشنایی با خانواده صدر به روایت استاد نصرالله صدر متکلم

صدر و صدر زاده ها سالهای است که یاد و خاطره و نام نیکشان و خدمات شایانی که به این شهر کرده اند، در ذهن هر زرقانی نقش بسته و به یادگار مانده است و چه چیزی برای یک انسان فانی در این دنیای فانی تر و گذرا بهتر و شایسته تر از نام نیک، که به دست نمی آید جز با اخلاق و رفتار و تفکر الهی. ما نیز بر خود وظیفه دانستیم به پاس قدردانی از این خانواده ادیب و فرهنگ دوست زرقانی و آشنایی بهتر با آنها مصاحبه ای داشته باشیم با استاد فرهیخته و ادیب شهربان جناب آقای نصرالله صدر متکلم.

عرض سلام و ادب و احترام خدمت شما استاد فرهیخته. قبل از هر صحبتی برای آشنایی هر چه بیشتر خوانندگان لطف کرده یک بیوگرافی مختصر از خودتان داشته باشید!

بنام خدا محور مهربانی - خداوند پیری، خدای جوانی
خدایی که رنگ و ریایی ندارد - خدایی که چون ما خدایی ندارد
اینجانب نصرالله صدر متکلم متولد اردیبهشت ماه ۱۳۱۵ زرقان و دارای مدرک فوق دیپلم ادبیات و دیپلم کشاورزی و رشته متدولوژی کشاورزی از کشور ایتالیا هستم. بعد

۱- این مصاحبه توسط دوست عزیزم، هنرمند گرانقدر جناب بهنام نوروزیان انجام شده که در آبان و آذر ۱۳۹۳ در دو شماره از روزنامه افسانه (فارس) منتشر شده و با اندکی تصرف و تلخیص در انتهای کتاب «خورشید و شبیم» بازنشر می گردد.

از پایان تحصیلات و شروع به تدریس، هشت سال در بافت کرمان تدریس ادبیات فارسی و عربی و علوم دینی و اجتماعی کردم و بعد از آن هشت سال به عنوان سرپرست مرکز شبانه روزی آموزش کشاورزی استان فارس یا همان دانشسرای کشاورزی سابق مشغول خدمت بودم. من ابتدا کارمند آموزش و پرورش بودم، اما بعد دانشسرای کشاورزی از آموزش و پرورش جدا شد و رفت زیر نظر آموزش کشاورزی که امروزه به اداره تحقیقات کشاورزی تغییر نام داده و بعد از آن من هشت سال پایان تدریسم را بعد از شیراز در علی آباد کمین بودم تا اینکه در سال ۱۳۵۸ در همان مرکز بازنشسته شدم.

نقیبی به گذشته و دوران کودکی شما در شهر زرقان بزنیم.

یادش بخیر مدرسه قآنی و خاطراتش. من تا پنجم ابتدایی در آنجا درس می خواندم. مدرسه قآنی در کوچه اداره فرهنگ آن زمان واقع بود و در محله جولاهمگان که امروزه به اشتباه جله گان می گویند. از معلم هایم بخواهم بگوییم ابتدا یادی کنم از مرحوم سید محمد ضیائی که بعدها رئیس فرهنگ زرقان شد. آقای فرهنگ زاده که معلم علوم اجتماعی سال چهارم و پنجم بود و همچنین آقای سید حسین علوی که معلم ادبیاتمان بود که علاوه بر تدریس منبر هم می رفت. اما از کسی که خاطرات پررنگی دارم ناظم مدرسه بود. جناب آقای شیخ علی صداقت که معلم پدرم هم بوده و به واقع پیر دیر و پیر فرهنگ شهرمان بود و در مدرسه تنها کسی بود که اجازه داشت با چوب و ترکه ادبی، بچه ها را ادب کند. روی نظافت شخصی بچه ها خیلی حساس بود. هر روز دستها و ناخن ها و پشت گردن بچه ها را می دید. فکر کنم زرقانیهایی که سن آنها از پنجاه سال به بالا باشد حتما خاطره هایی از کف دستی های او دارند. خاطره ای که از آن روزها می توانم بگوییم مربوط به روزی می شود که طفل گریز پای مدرسه شدم. مختصرش هم این بود که پدر و مادرم به من گفته بودند در مدرسه فقط درس می خوانی. اگر معلمی به تو فرمان داد که برو کار شخصی برایم انجام بده، انجام نده. من

هم انجام ندادم. حاج شیخ علی که ناظرمان بود به عوضعلی که مستخدم مدرسه بود گفته بود که مرا برای تنبیه شدن پیش او ببرد. من هم تا فهمیدم از مدرسه فرار کردم که بعداً پدر بزرگم را به مدرسه برگرداند. ما یک سال تهران بودیم و سال بعد به زرقان بازگشتم. برای تحصیل در سال هفتم و در آن مقطع تحصیلی چون در زرقان مدرسه ای وجود نداشت، مجبور شدم برای ادامه تحصیل از پدر و مادرم که در زرقان ساکن بودند جدا شده و میهمان عمه ام در شیراز شوم و به همراه تعداد دیگری از بچه‌های زرقانی هم نسل و هم سن و سال خودم از جمله مرحوم داریوش حمزوى و جناب آقای شجاعی در شیراز مشغول به تحصیل شوم.

خدا رحمت کند پدر و پدر بزرگتان را که نام نیک و خدمتشان همیشه در یاد و خاطره مردم این شهر مانده و خواهد ماند. از آن بزرگواران برایمان بگویید.

خداوند رحمتشان کند. بزرگترین ارشی که از آنها به من رسید نام نیکشان بود. امین مردم بودند و غمخوار و دلسوز آنها. با تمام وجود آب و خاک و زادگاهشان را دوست داشتند و به آن عشق می‌ورزیدند. نفسشان گره خورده بود به نفس این مردم. غم مردم غمshan بود و شادیشان آرزوی قلبیشان. من و این مردم از آنها خاطره‌ها داریم. پدرم شیخ عبدالرحیم صدر متکلم معروف به صدرزاده فرزند شیخ محمد تقی صدرالمتكلمين است. آنچه از پدرم شنیدم و در دفتری که به خط خودش بجای مانده، اینچنین نوشته است که محمد تقی پدر بزرگم برادری داشت به نام محمد کاظم که هر دو در بازارچه بیرمی زرقان شاگرد کفash بودند. روزی فردی سرشناس به نام آخوند ملا ابوالقاسم که از اقوام آنها بود به همراه عده زیادی از مردم که به استقبال و همراهی او آمده بودند از بازارچه گذر می‌کنند. محمد کاظم بعد از رفتن آنها به برادرش محمد تقی می‌گوید: برادر جای ما اینجا نیست. آخر این شاگردی ما اگر خوب باشیم و کاهلی نکنیم یک اوسای کفash است. وقتی در اقوام ما چنین فردی است، ما هم باید برای خود کسی شویم و طلب علم کنیم، بعد به اتفاق هم به پیش مادر می‌روند و از او می‌خواهند که

برای آنکه بتوانند درس بخوانند آنها را حمایت کند. مادرشان هم قبول می کند که برای درس خواندن و تحصیلشان پول بفرستد و همچنین از برادرش که معروف به «دایی اعتبار» بوده و از افراد سرشناس و متمول بوده می خواهد که او نیز از کمک کردن به آنها کوتاهی نکند. آنها برای تحصیل علوم حوزوی به مدرسه آبآباخان که واقع در پشت بازار وکیل شیراز است میروند و شروع به تحصیل می کنند. محمد کاظم همیشه در شیراز می ماند و بعد از اتمام تحصیلات هم سالها به عنوان مدرس حوزه علمیه شیراز در آنجا تدریس می کند. اما پدربزرگم برای ادامه تحصیلات حوزوی به نجف اشرف می رود تا از محضر علمای بر جسته آنجا کسب فیض نماید. او بعد از اتمام دروس خارج که شاخه مهمی از علوم حوزوی است به وطن بازگشته و به حوزه علمیه تهران می رود. در تهران فردی به نام نظام السلطنه مافی که از افراد دولتی و منصب دار زمان ناصرالدین شاه بوده است و خود فردی تحصیل کرده و روشنفکر و با ایمان بوده با شناختی که از مرتبه علمی و خصلت های پدربزرگم داشته است از او می خواهد که به دخترش بتول خانم تعلیم داده و به او علم بیاموزد. ایام محرم فرا می رسد و از آنچا که بر حسب یک رسم همیشگی ناصرالدین شاه سیزده روز در دربار مجلس روزه خوانی داشته است، روزی نظام السلطنه از پدربزرگم می خواهد که او نیز به همراه او در آن مجلس روضه شرکت کند و در آنجا به منبر برود. پدربزرگم در آنجا به منبر می رود و با کلام نافذ خود و ذکر احادیث و مصیبت خوانی اش در مورد وقایع کربلا و مظلومیت اهل بیت(س) تحسین و توجه همگان از جمله ناصرالدین شاه را به خود جلب می کند. ناصرالدین شاه از نظام السلطنه در مورد هویت و نام او می پرسد که نظام السلطنه به او می گوید که او صدر معلم و مربی دخترش است و ناصرالدین شاه به او می گوید که او با این بیان شیوا و کلام پر مغزش صدرالمتكلمين است و این لقب و این عنوان از طرف او به پدربزرگم داده می شود. بعد از آن ماجرا او با قبولی و گزینش در تهران جزء دوازده روحانی در کل کشور می شود که حکم سردفتری می گیرند. اما با آنکه از جایگاه خاص اجتماعی چه در تهران و چه در شیراز برخوردار می

شود، عزم دیار و زادگاهش زرقان می‌کند. جایی که به گفته خودش با آن الفتی دیرینه دارد. او به زرقان می‌آید و ساکن محله حیدر و ساکن همان دو خانه کنار هم که معروف به خانه آقا صدر بود، می‌شود. او تا پایان عمر در همانجا ساکن بود. با آنکه همیشه در آن محل زندگی می‌کرد اما همیشه امام جماعت محله جولاهاگان بود.

دوران کودکی یادش بخیر. از آن روزها و پدر بزرگم خاطره‌ها دارم. صنار پول از او می‌گرفتم و چراغ دریائی اش را آمده می‌کردم و چراغ کش او می‌شدم و در کوچه‌ها جلو او حرکت می‌کردم. آن روزها برقی در کار نبود. اول منبر مسجد حیدر بعد منبر محله میان و بعد نماز و منبر محله جولاهاگان. این کار هر روزه ام بود. ساعت چهار عصر که از مدرسه می‌آمدم به جای درس خواندن می‌نشستم کنار حیاط و منتظرش می‌شدم. همان جایی که در قسمتی از آن هم دفتر و محضر پدر بزرگم واقع بود. به منبر که می‌رفت سعی می‌کردم به صحبت هایش گوش دهم و یاد بگیرم. روی منبر شعرهای زیادی از شاعران مختلفی می‌خواند. خطبه و قرآن می‌خواند و روپنه هایش با آن بیان خاصش اشک را به چشمان همه می‌آورد. هم اکنون هم بسیاری از اشعاری را که به خاطر سپرده ام از همان دوران به یاد مانده است. در عالم بچگی روی رختخواب‌های چیده شده بر روی هم در گوشه اتاق می‌رفتم و خطبه و قرآن را به تقلید از او می‌خواندم. من هیچ مجلس خطبه و روپنه خوانی را آرام‌تر از مجلس پدر بزرگم ندیدم. بر عکس پدرم که صدای رسائی داشت، او خیلی آهسته صحبت می‌کرد و مردم باید خیلی ساكت می‌شدند تا صدایش را می‌شنیدند.

از پدر برايمان بگويند. مرحوم صدر زاده. مردم از او داستان های زیادی نقل می‌کنند.

بعد از فوت پدر بزرگ، بعد از وقفه‌ای کوتاه پدر به تهران رفت و پس از امتحان و قبولی سر دفتر شد و به زرقان بازگشت و دفترخانه پدر بزرگم را تحويل گرفت. دفتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق ۲۵، ۲۶ و ۲۷ زرقان. اما بعد از یک سال طلاق را منحل و

تحویل داد. با روحیه او سخنی نداشت. بعد از آن هر مورد طلاقی که در زرقان پیش می آمد، که البته بسیار کم بود مردم به شیراز می رفتند. خدا رحمتش کند روحیات و حلقیات خاص و منحصر به فردی داشت. امین مردم بود و حکم مردم در اختلافات و دعاویشان بود و طرف مشورت آنها بود. منبر می رفت معمم بود و سالهایی که در تهران بود سخنران مذهبی بود و عمامه می گذاشت اما هیچ وقت در زرقان بر روی منبر که می رفت عمامه به سر نمی گذاشت و مکلاً بود و هم رنگ مردم و جماعت بود. بیشتر به فکر فرهنگ و سلامت مردم و از بین بردن عقاید و فرهنگ و رسومات غلط بود. همیشه به فکر دانش و باسواد شدن مردم بود. زن و مرد هم برایش فرقی نمی کرد. آن روزها که هرکسی دخترش را گوشه نشین خانه کرده بود او به فکر تحصیل آنها بود. اگر حرف می زد خود مرد عمل بود. اگر منبر می رفت و می گفت دخترها باید درس بخوانند روزی که حرفش را به کرسی نشاند و مدرسه دخترانه زرقان راه اندازی شد، اول از همه دختر خودش را ثبت نام کرد. خواهرم را می گوییم. هما صدر. مادر شهید نظام الدین کاویانی.

داستان حمام را حتما از بزرگترهایتان شنیده اید. چه خون جگری خورد تا مردم را روشن و راضی کرد که آب خزینه حمام را که غیر بهداشتی و عامل بسیاری از بیماریهای آنها بود را کنار بگذارند و حمام ها را به صورت دوشی و نمره ای در آورند. شاید باورش برای شما جوانان امروزی سخت باشد، اما آدم هایی در آن زمان بودند که می گفتند: آب دوش حمام انسان را تمیز نمی کند و نمی شود غسل کرد و نماز خواند. مرحوم پدرم تا خزینه حمام را با کمک تعدادی از مردم خالی نکرد و لجن های کف آن را به آنها نشان نداد، آن عده از موضع و حرف خود کوتاه نیامدند. همین راه زرقان، چه پیگیری ها و مکاتباتی که با استانداری و وزارت راه انجام نداد تا آن راه از داخل زرقان عبور کند و این شهر بتواند رونق اقتصادی گذشته اش را حفظ کند. گرفتاری و مشکلاتش هم در این مورد یکی و دو تا نبود. بالا دستی ها و تهران و مخالفت

وزارت خانه یک طرف مالک ها هم که زمین نمی دادند طرف دیگر. او با منبر رفتن و ریش سفیدی بالاخره از آنها زمین گرفت و بعد هم آن راه آسفالت شد. یا همین برق شهر یا آب شرب مردم. آن روزها از آب لوله کشی و بهداشتی خبری نبود. آب آشامیدنی مردم یا از قناتها بود یا چاه های غیر بهداشتی خانه ها. با ریش سفیدی و نامه نگاری و پیگیری او بالاخره اولین تلمبه و چاه عمیق شهرداری حدودا جایی که امروز پارک ترافیک است، زده شد. پدر در مسائل و امور شورایی شهر هم بسیار فعال بود. سال ها عضو و منتخب شوراهای شهر و شهرستان و نماینده مردم زرقان در شورای شهرستان شیراز بود. در اولین و دومین دوره انجمن شهرستان شیراز در سالهای ۱۳۴۹ و ۱۳۵۱ با بالاترین رأی و اکثریت آرا مردمی به عنوان نماینده مردم زرقان در انجمن شهرستان شیراز انتخاب شد. سخن را در مورد او اینچنین به پایان می برم که هر چه بود و هرچه کرد، جز برای رضای خدا و کمک به خلق نبود.

در مورد مرحوم صدرزاده یک موضوع مهم را یادآوری نگردید: باغهای صدرآباد

فراموش نکرده ام. دوست داشتم اگر در این مورد می خواهیم صحبت کنیم، روایتش از روی دفتری باشد که از ایشان با قلم خودش به یادگار مانده. او در این مورد چنین نوشتته است: «همیشه از خداوند متعال تقاضا داشتم که مرا موفق گرداند که بتوانم خدمتی شایان به مردم قصبه زرقان خودم انجام دهم و این مردم را از فقر و پریشانی نجات دهم. عصر روزی عزم شیراز کردم و به دروازه اصفهان رفتم و کلنگ و تیشه و یک خارکن خریدم و صبح زود به طرف مکان صدرآباد امروزی حرکت کردم و پای چاه غدیر که چون روز عید غدیر به آب رسیده بود آن را به این نام می خواندند بردم و یک گوده یک متری حفر کردم. چون کار بلد نبودم کف دستهایم زخم شد. آن روز در همان اطراف زمین را کندم و وسایل را پنهان کردم و به زرقان آمدم. به منزل عباس خوشخو رفتم و از او یک اصله رز ریشه دار درخواست کردم. او بعد از شنیدن ماجرا

با مقداری وسایل و چند اصله رز با من همراه شد. چندین گوده زد و اصله ها را کاشتیم و از چاه غدیر آب آوردیم و آنها را آبیاری کردیم.

آن روزها آن منطقه ای که پدر آن را احیاء نمود و به نام صدرآباد معروف شد و امروزه با مساحتی بیش از یک هزار هکتار تا منطقه آب باریک کشیده شده است، با نام «دنگله یا له قلاووز» شناخته می شد که معنی اش از قلوه سنگ می آید، چون زمینهای آن منطقه سنگی، خاکی است. آن زمینها با آنکه جزء منابع طبیعی بود، اما مدعی زیاد داشت. آنجا با آنکه بایر بود، پدر با همتی که کرد، ابتدا باعث کوچکی ساخت که امروزه آرامگاه او هم همانجاست. بعد از آن با در اختیار گذاشتن زمین به مردم و ترغیب آنها تاکستانهای بسیاری را با همت و یاری مردم به وجود آورد و بالاخره با پیگیری و تلاش مستمر و گرفتن تائیدیه از اداره ثبت و مسئولین ذیربط باعث مالکیت مردم و سنددار شدن زمین های آن منطقه شد.

به سراغ خودتان بیائیم. برایمان از تاقو و فعالیت های تئاتریتان بگویید، شاید خیلی از دوستان هنرمند و همشهری ما ندانند که شما جزء اولین نسل هنرمندان تاتر استان فارس و شهرمان هستید.

-شروع فعالیت تاتر من همزمان بود با آشنایی با استاد رحیم هودی. ما سال اول و دوم دانشسرای کشاورزی هم کلاس بودیم. هر دو نفرمان فارغ التحصیل مرکز آموزش کشاورزی هستیم. در سالهای تحصیل در کنار کسب علم و فراگیری دروس بخاطر علاقه وافری که داشتیم، تاتر هم کار می کردیم. اما بعد از فارغ التحصیلی اولین همکاری تاتری من با جناب هودی هشت سال طول کشید. من تازه از بافت کرمان به شیراز آمده بودم و سرپرست مرکز آموزش کشاورزی شده بودم. هودی هم آن زمان در مرکز آموزش عسایری تدریس می کرد اما ما همیشه با هم در ارتباط بودیم و این رابطه هم اکنون نیز هنوز به قوت خود باقیست. یک روز هودی با من تماس گرفت و گفت: جناب آقای محی الدین لایق که خدا رحمتش کند، حق بزرگی بر گردن هنرمندان تاتر استان دارد، برای نقش ابن عباس عمومی پیامبر در تاتری به نام «دور نمای مکه» بدنبال

بازیگری می گردد که به زبان عربی مسلط باشد و در شیراز چنین بازیگری را پیدا نکرده است. من شما را با برای ایفای این نقش با توجه به نوع بازی و تسلط شما به زبان عربی پیشنهاد داده ام. قرار دیداری در باغ ما گذاشته شد، آمدنند و بعد از آشنایی و صحبت با جناب لایق، این نقش و اجرای آن به من سپرده شد که آن تاتر از تاترهای ماندگار و خاطره انگیز آن نسل تاتر فارس گردید. در آن تاتر که به نویسنده‌گی و کارگردانی مرحوم محی الدین لایق بود، بجز من، استاد رحیم هودی در نقش نقال و هنرمندان بنام دیگری مانند احمد سپاسدار، مرحوم جمشید اسماعیل خانی، مهندس قدرت پدیدار و رضا ضیائیان نیز ایفای نقش می کردند. آخرین تاتری که با هودی کار علی آباد کمین جهت تدریس، در آنجا هم سعی کردم با توجه به مسئولیتی که در تابستانهای هر سال بعنوان سرپرست و مسئول روابط عمومی گروه اعزامی به مسابقات علمی، فرهنگی و ورزشی مراکز آموزش کشاورزی کل کشور داشتم تجربیات خودم در زمینه تاتر و ادبیات که دبیر آن بودم را در اختیار دانش آموزان علاقمند و هنر دوست قرار دهم. آن زمان این مسابقات هر ساله بین ده مرکز آموزش کشاورزی از ده استان در هر تابستان و هر سال در یک استان در قالب برنامه گردش علمی، فرهنگی تابستانه در رشته های مختلف ورزشی و هنری از جمله نقاشی، تاتر و روزنامه نگاری برگزار می شد. گروه تاتری که به سرپرستی من اداره می شد، سه سال کاپ قهرمانی تاتر مسابقات کشوری را بدست آورد.

سرودن شعر را از چه زمانی آغاز کردید؟

من در خانواده‌ای متولد شدم که با شعر و ادبیات الفت دیرینه داشت، خدا رحمت کند پدر و پدر بزرگم، هر دو شعر می سرودند. من هم از هفده، هجدۀ سالگی شعر می گفتم. در زمان جوانی غزلهای عاشقانه بود و معشوق خیالی و بعد عرفان و مولانا و

معشوق حقیقی. من همیشه علاقه وافری به مولانا داشتم و دارم و درباره مولانا و مولاناشناسی کتابهای مختلف را مطالعه و در کتابخانه شخصی خودم دارم در زمینه های مختلف و موضوعات مختلف سعی کرده ام که شعر بگویم که شعرهای مذهبی و شعرهای نیمایی از آن جمله اند. در زمینه شعرهای محلی هم با توجه به علاقه خودم به زادگاهم و خاطرات خوبی که از کودکی از مردم خوب زادگاهم زرقان دارم، با کمک گرفتن از هم محله ای ها، پدر و مادرم و بخصوص هر دو مادر بزرگم که خدا رحمتشان کند و همچنین استفاده از کتابهای استاد ملک زاده و آشنایی خوبی که با واژه ها و لهجه مردم زرقان و متل ها و کلماتی که از بزرگترها یاد گرفته ام، بعد از بازنیستگی شروع به سروden این اشعار نمودم که خوشبختانه در این سالها از طرف دوستان و همسه‌ریان محترم و همچنین اهالی شعر و صدا و سیمای فارس مورد توجه و عنایت قرار گرفته است. انشاالله بزودی کتاب شعر اینجانب با موضوعات مذهبی، فولک محلی، نیمایی و غزلها منتشر و به محضر علاقمندان و همسه‌ریان گرامی عرضه خواهد شد.

در این سالها، علاوه بر شعر، فعالیت مستمری نیز در انجمن های ادبی داشته اید.

بله. چهار سال با عزیزان شاعر در انجمن ادبی مهرورزان همکاری داشتم و بعد از آن از حدود نه سال قبل با توجه به ارادتی که به حضرت مولانا داشتم با همکاری عزیزانی همچون جناب شفیعی، مهدی دیداری، محمد جعفر اسلامی نژاد، صاحبان، میثاقی و سرکار خانم مليحه خدامی انجمن مولانا پژوهی هم اندیشان را در فرهنگسرای سرو شهرداری زرقان راه اندازی کردیم که با لطف خداوند جلسات هفتگی و فعالیتش به طور مستمر ادامه دارد. همچنین سالهاست که در شیراز عضو فعال انجمن ادبی شعرای شیراز که دفتر و مکان آن روبروی باغ دلگشاست و از قدیمی ترین و معروف ترین انجمن های ادبی استان و حتی کشور می باشد، هستم.

در برنامه های صدا و سیمای فارس هم حضور پورنگی داشته اید.

در این سالها در شبکه استانی فارس به لطف و عنایت خداوندی بیش از ده بار برنامه شعر خوانی و برنامه زنده تلویزیونی در قالب برنامه های مذهبی، شعر خوانی در حافظیه و شب شعر عاشورایی استانی و کشوری داشته ام اما مفتخرم که در همه این برنامه ها با نام زرقان شرکت کرده ام و سفیر فرهنگ و ادب دیار خویش بوده ام.

در پایان اگر حرف یا صحبت ناگفته ای باقی مانده است بفرمایید:

در پایان شایسته است که از برادرانم نیز یادی کنم. مرحوم ناصر صدر، فرزند اول خانواده صدر که پزشکیار بیمارستان سعدی بود و عزیزان هنردوست شهرمان بخوبی با او و هنرمند آشنایی دارند. شاعر و ادیب وارسته ای بود که در سال ۹۲ کتاب شعرش به همت و تلاش دخترش به چاپ رسید و در اختیار علاقمندان قرار گرفت. خطاط، استاد ویولن، آهنگساز برجسته استان که سالها با صدا و سیمای فارس همکاری مستمری داشت و آثار فاخر و ماندگاری از هنر موسیقی از او به یادگار مانده است. وی خرداد ماه سال ۱۳۷۱ و سه ماه پیش از فوت پدر به دیار باقی شتافت. برادر دیگر مرحوم منصور صدر متکلم که دانش و صداقت‌ش زبانزد بود و سالها که بعنوان رئیس بانک پارس مروج است و همچنین ریاست بخش اعتبارات شعبه مرکزی بانک ملت استان فعالیت میکرد از هیچ کوششی برای خدمت به مردم کوتاهی نمی کرد. او نیز در سال ۱۳۷۲ به رحمت ایزدی پیوست.

استاد ، آخرین سخنرانی و مصاحبه ای که از شما به خاطر دارم چنین گفتید که زاده شهر زرقانید و زرقان را چنین توصیف کردید: شهر روزگاران، آئینه دار گل و بلبل، دروازه بان سومین حرم اهل بیت(س). این یکی از بهترین توصیفاتی بود که از شهرم زرقان شنیده بودم. به نیابت از کلیه دوستان و همکارانم و مردم شریف و قدردان شهر زرقان از شما چهره ماندگار این دیار بخاطر سالها تلاش خالصانه در عرصه فرهنگ و ادب شهرمان تشکر کرده و برای شما از خداوند منان، آرزوی سلامتی و موفقیت روز افرون مسئلت مینمایم. در پایان ، این نکته جهت مزید اطلاع خوانندگان عزیز قابل ذکر است که استاد رحیم هودی در مصاحبه ای که با روزنامه عصر شیراز در تاریخ ۲۲ اسفند ۹۲ داشته به خاطره ای از استاد نصرالله صدر متکلم اشاره میکند که خواندن آن خالی از لطف نیست:

«یک چیزی یادم آمد. نصرالله صدر متکلم از زرقان برای اجرای نقش به شیراز می آمد. یک روز گفت: زودتر باید بروم خانه، وقتی علت را جویا شدم ،گفت: امشب شب عروسی ام است، در آن موقع واقعا کسانی که عاشق بودند کار تاتر را دنبال می کردند زیرا تاتر نه درآمدی داشت و نه امکانات زیادی وجود داشت».

استاد حاج نصرالله صدر متکلم در ۱۳۱۷/۲/۱۵ در خانواده‌ای برجسته، فرهنگی، متدين و معتمد در شهر تاریخی و باستانی زرگان فارس زاده شد و در محضر فرهیختگان و فرزانگانی چون جد خود عالم ربانی مرحوم محمد تقی صدر متکلم مشهور به صدرالمتكلمين و پدرش مرحوم حاج عبدالرحیم صدر زاده و شاعران و ادبیان خانواده مادری خود آقایان معینی‌ها بهره‌مند شد و معرفت و فنون شاعری، سخنوری، خطابه، وعظ، منطق و مردم داری را از دو سو آموخت. ایشان پس از اتمام دوره متوسطه، در شیراز تحصیلات دانشگاهی را در رشته‌های ادبیات و کشاورزی در ایران و ایتالیا ادامه داد، پس از فراغت از تحصیل با افتخار شغل معلمی را برگزید و سالها در استانهای فارس و کرمان به تدریس و مدیریت مراکز علمی اشتغال داشته، در سال ۱۳۵۸ بازنشسته شده و سالهاست ساکن شیراز است.

استاد آگرچه در دهه‌های گذشته در راستای فعالیت‌های اجتماعی و ادبی خود آثار ماندگار بسیاری خلق کرده ولی از آنجا که نسبت به گردآوری و انتشار آنها تمایل نداشته تاکنون اثری از ایشان منتشر نشده و این مجموعه شعر به نام خورشید و شبم اولین اثر ایشان است که تقدیم علاقمندان شده است. ناشر

ISBN: 978-964-2508-01-3

9789642 508013